

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Farklı GPS/IMU Sistemlerinin Havai Nirengiye Etkisi

Ahmet GÜNTEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Harita Mühendisliği Anabilim Dalını

Ağustos-2015

KONYA

Her Hakkı Saklıdır

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Ahmet GÜNTEL

Tarih:27/08/2015

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

Farklı GPS/IMU Sistemlerinin Havai Nirengiye Etkisi

Ahmet GÜNTEL

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Harita Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr.Hakan KARABÖRK

2015, 84 Sayfa

Jüri
Prof.Dr.Ferruh YILDIZ
Doç.Dr.Hakan KARABÖRK
Yrd.Doç.Dr.Serkan DOĞANALP

Artış gösteren ivmeyle devam eden teknolojik gelişmeler, mesleğimizde şüphesiz ki uydu ve fotogrametri teknolojilerinde başarılara sebep olmuştur. Gelişen teknoloji, analog kamera sistemlerinden dijital hava kameralarının var olmasına ve dijital hava kameralarıyla GNSS/IMU sistemlerinin bütünleşik yapısıyla veri üretimine etken olmuştur. Bu veriler, GNSS ile kameranın konumu belirlenebilirken, IMU ile dönüklükler belirlenerek üretilmektedir.

Bütünleşik yapıda kullanılan bilen bu sistemlerin doğruluğu ve hassasiyeti oluşan sonuç ürünlerin doğruluğunu şüphesiz ki etkilemektedir. Bu araştırma da, DMCII-230 ve Ultracam XP kamerası, clas 5 ve clas 4 IMU'larıyla alınan verilerden yararlanılmıştır. Çalışma da amaç, yapılan arazi sınıflandırmalarında farklı sistemlere uygun en ideal jeodezik yapının ve fotogrametrik nirengi dengeleme doğruluğunun belirlenmesidir.

Tez çalışması kapsamında, üç tür arazi tipinde beşer deney düzeneği hazırlanmıştır. Hazırlanan bu deney düzeneklerinde, değişik konumlarda denetleme noktaları belirlenmiştir. Belirlenen bu noktalarda ki, maksimum,minumum, ortalama ve karesel ortalama farklar karşılaştırılmıştır.Deney düzeneklerindeki dengeleme sonuçları ise, teknik şartname ve BÖHHBÜY'de belirtilen kriterlere göre kıyaslanmıştır. Sonuç olarak tarım arazilerin meskun arazilere, meskun arazilerin ise orman alanlarına göre daha doğru sonuçlar verdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Jeodezik Yapı, Doğruluk, GNSS/IMU, Dijital Hava Kamerası, Fotogrametrik Nirengi, BÖHHBÜY, maksimum, karesel ortalama hata,denetleme noktası

ABSTRACT

MS THESIS

Effect of Different GPS/IMU Systems For Aireal Triangulation

Ahmet GÜNTEL

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELÇUK UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE / DOCTOR OF PHILOSOPHY IN MECHANICAL ENGINEERING

Advisor: Assoc. Prof.Dr. Hakan KARABÖRK

2015, 84 Pages

Jury

Advisor: Assoc. Prof.Dr. Hakan KARABÖRK

Prof.Dr.Ferruh YILDIZ
Assist.Prof..Serkan DOĞANALP

Continue on the acceleration which increased by technological advances, our profession has led to success in no doubt that satellite and photogrammetry technology. Emerging technologies, with analog cameras to the existence of digital aerial cameras and digital aerial camera system and GNS/IMU system has been active in the production of the integrated data structure. This data can be determined from the location of the camera with the GNSS is produced by determining the introversion IMU.

The accuracy of these systems use integrated structure and precision sharpening undoubtedly affect the accuracy of the final product formed. In this study, DMCII-230 and Ultracam-XP-camera, clase clase has benefited from the data received by class 5 and 4 IMU. The study also aims, in accordance with the different systems of land classification made is to determine the optimal structure of geodetic and photogrammetric triangulation balancing accuracy.

In this thesis, five experimental setup was prepared in three types of terrain. Prepared in these experiments it was determined check points in various positions. Determined that at this point, maximum, minimum, average and root mean square difference results. Technical specifications and compared according to the criteria specified in BÖHHBÜY. As a result of agricultural land to residential land, it has been shown to give more accurate results than the residential land to the forest.

Keywords: Geodetic Network, Accuracy, GPS/IMU, Dijital Camera, Aireal Triangulation,RMS,Check points,maxmimum

ÖNSÖZ

Yüksek lisans dönemimde farklı araştırma kaynaklarına ve konularına yönelmemi düşündüren, yaptığım çalışmaları ve araştırmalarımı destekleyip bilimsel açıdan bakmamı sağlayan danışman hocam Doç.Dr.Hakan KARABÖRK'e,

Bu dönemde bilgilerini ve tecrübelerini benimle paylaşmaktan kaçınmayan, mühendislik kavramını abi-kardeş ilişkisi içinde benimsememi sağlayan,desteğini üzerimden çekmeyen, gelişmemi gönülden isteyen Mescioğlu Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. Fotogrametri Birim Müdürüm Yk.Hrt.Müh. Fatih ESİRTGEN'e ,

Çalışma yıllarımda edindiğim deneyimlerime katkı vermekten kaçınmayan ve akademik çalışmalarımı sürdürmemi teşvik eden başta Selçuk Üniversitesi Bölüm Başkanı Prof.Dr.Ferruh YILDIZ ve Dr.Lütfiye KARASAKA ALP olmak üzere üniversitemin değerli tüm öğretim üyelerine,

Mescioğlu Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. çalışma arkaşlarım ve yönetim kuruluna,

Hayatımın her alanında maddi ve manevi eksikliklerini hiç hissettirmeyen sevgi dolu aileme, Merve DÖNMEZ ve Metehan Burak TÜRK'e minnettar olduğumu dile getirir,

Saygılarımı sunarım.

Ahmet GÜNTEL
KONYA-2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **viii**

1. GİRİŞ **1**

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI **2**

3. MATERYAL VE YÖNTEM **6**

3.1. Blok Planlaması 7
3.2. Jeodezik Altyapı ve Ölçümlerin Değerlendirilmesi 7
3.3. Uçuşda Kullanılan Sistemlerin Genel Tanımı ve Matematiksel Modeli 8
3.4. Fotogrametrik Nirengi'de Doğruluk 12
3.5. Dijital Hava Kameraları 14
3.5.1.Uçuş Planlaması Yapılırken Dikkat Edilen Hususlar 14
3.5.2. Kamera Seçimi 15
3.6. GNSS/IMU Sistemleri 18
3.7. Lever-Arm Düzeltmesi 19
3.8. Boresight Kalibrasyonu 23
3.9.Görüntü Alımı 23
3.11. Yer Referans İstasyon Seçimi 27

4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA **28**

4.1. Dengeleme ve Versiyon Oluşturma Yöntemi 32
4.1.1. Orman Blokları 33
4.1.2. Meskun Blokları 47
4.1.3. Tarım Blokları 60

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER **77**

KAYNAKLAR **83**

ÖZGEÇMİŞ **92**

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

BÖHHBÜY:	Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği
C1:	1. Derece GPS Ağı
C2:	2. Derece GPS Ağı
C3:	3.Derece GPs Ağı
DASK:	Doğal Afet Sigortalar Kurumu
DGPS:	Diferansiyel Global Konumlama Sistemi
DMCII-230:	DMCII-230 Dijital Hava Kamerası
DSİ:	Devlet Su İşleri
GNSS:	Global Navigation Satellite Systems (Küresel Uydu Takip Sistemi)
GPS:	Global Positioning System (Küresel Konumlama Sistemi)
YÖA:	Yer Örnekleme Aralığı
IMU:	Inertial Measurement Unit (İvme Ölçer)
K.O.H:	Karesel Ortalama Hata
LPIS:	Arazi Parsel Tanımlama Sistemi
LPS:	Leica Photogrametric Suit
M5	Bursa İl Sınırlarını Kapsayan 1/1000 ölçekli Sayısal Fotogrametrik Halihazır Harita (Buski)
MMŞ:	Mescioğlu Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. + Şah-kar Harita İnş. Müh.Taah. ve Tic. Ltd. Şti. + Mescioğlu Harita Dan. İnş. A.Ş.
UCXp :	Vexcel Ultracam XP Dijital Hava Kamerasıc
cm. :	Santimetre
μ :	Mikrometre

1. GİRİŞ

Hava,kara,uzay ve deniz teknolojisindeki gelişmeler, günümüzde birbirine entegre sistemlerle çalışma prensibinin araştırılmasına sebep olmuştur. Bu sebepler ; fotogrametri alanında analog kamera sistemlerinden,dijital kameralara, bu kameralardan bütünleşik yapıda çalışabilen GNSS ve IMU sistemlerinin kullanılmasını sağlamıştır.

Dijital hava kameralarıyla görüntü alınabilirken,GNSS ile görüntü alınan yerinin konumu, IMU ile resim dönüklükler belirlenebilmektedir. Bütünleşik yapıda kullanılabilen bu sistemlerin doğruluğu , oluşan sonuç ürünlerin doğruluğunu şüphesiz ki etkilemektedir. Ayrıca bu sitemlerin yanında doğruluğu artırmak amacıyla jeodezik çalışmalarda önem kazanmış ve teknolojik gelişmelerde etkin yol almıştır.

Mühendislik çalışmalarında çoğu zman yüksek maliyette doğru sonuçlar alınamadığı gerçeği ülkemizde aşikardır. Mesleğimizi de bu açıdan değerlendirirsek fotogrametri projelerinde genel olarak jeodezik çalışmalar, fotogrametri projelerinde hem yüksek maliyette hem de çok fazla zaman dilimi içinde gerçekleştirilmektedir. Fotogrametri projelerinde bütünleşi,k sistemlerden doğru verilerin üretilmesi için, siste kalibrasyonun yanında doğru jeodezik sonuçlara varmak gerekir.

Bu araştırma da, DMCII-230 ve Ultracam XP kamerası, clas 5 ve clas 4 IMU'larıyla alınan verilerden arazi sınıflandırması yapılarak yararlanılmıştır. Çalışmada; fotogrametri projelerinin temelini oluşturan jeodezik çalışmaların etkin planlanması, farklı arazi sınıflarında fotogrametrik nirengi dengelemesinden beklenecek doğruluğun tespiti, farklı GNSS/IMU sistemleri arasındaki farkların karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın sonucunda varılacak sonuçların, ülkemizde yapılmaya başlanan ülkemiz sınırları içerisinde Tarım Arazilerinin Sınıflandırılması (LPIS) projesi başta olmak üzere, bir çok tarım alanlarında yapılacak fotogrametri projelerine ışık tutması beklenemektedir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Cramer 2000 ; “Direct Georeferencing Using GPS/Intertial Exterior Orientations For Photogrametric Applications ” isimli araştırmasını, Stuttgart yakınlarında 5*7 kilometrelik bir alanda gerçekleştirmiştir. Çalışmanın amacı ise, dış yöneltme parametrelerinin ölçümünde Applanix POS/DG310 sisteminin performansını değerlendirmektir. Uygulamada, 0-380 km arasında yer referans istasyonları 1000 ve 2000 metrelik farklı uçuş yükseklikleri test edilmiştir. Ayrıca standart sapmaları +/- 5 cm. olan 142 adet yer kontrol noktalarında doğruluk testi yapılmıştır. Sunulan sonuçlar, standart fotogrametrik ortamda son derece gelişmiş entegre GPS/IMU kullanarak doğrudan dış yöneltme ölçümlerinin kaliteli olduğunu kanıtlamış, ancak sistem kalibrasyonlarının çalışma bölgesinde yapılmasının gerekliliği ortaya konmuştur. Bu tezin sebebi ise, basınç, sıcaklık ve topografik yapıya atıfta bulunulmuştur.

Cramer 2000; “On the Use Of Direct Georeferencing In Airborne Photogrametrry” çalışmasında iki farklı GPS/IMU sistemiyle yapılan doğrudan yöneltilmesi karşılaştırılmıştır. Çalışma da POS/AV 510 ve AEROcontrol 2d sistemi kullanılmıştır. Uygulama Almanya’da gerçekleştirilmiştir. Boresight kalibrasyonun ve bütünleşik kalibrasyonların yapılması gerekliliği gelecek araştırımalarda odak noktası olması gerektiğini vurgulamıştır.

Honkavaara 2003; “Complete Photogrammetric System Calibration and Evalutaion In The Sjokulla Test Field-Case Study With DMC” isimli çalışmada, dijital fotogrametrisinde ki sistem bileşenlerinin kalibrasyonun önemi araştırılmış ve en uygun kalibrasyonun nasıl yapıalcağı ortaya konmuştur. Araştırma DMC hava kamerasıyla, farklı uçuş yükseklikleriyle yapılan kalibrasyon parametreleri incelenmiştir. GPS/IMU sistemleriyle birlikte görüntüleme sistemlerinin bütünleşik yapıda değerlendirilmesi gerektiğini ve kalibrasyonların da birlikte yapılması gerektiği vurgulanmıştır..

Honkavaara 2003; “In-Flight Camera Calibration For Direct Georeferencing” çalışmasında, doğrudan jeoreferanslamada temel adımın GPS/IMU sistem kalibrasyonun olduğunu, ancak yer kontrol noktası ihtiyacının var olması gerçeğine ulaşmıştır. Bu çalışmasında, Sjokulla yapılan 1:8000 ve 1:16000 resim ölçeğindeki uçuş verilerinden yararlanmıştır. Çalışmalarda 12 yer kontrol noktasına sahip,8 uçuş

kolonundan oluşan 10 farklı kalibrasyon bloğu incelenmiş, Kamera kalibrasyonu ile boresight kalibrasyonun gerekliliğini ortaya koymuştur.

Mostafa ve Schwarz 2000; "Dijital Image Georeferencing From A Multiple Camera System by GPS/INS" isimli çalışmada, GPS/IMU sistemleriyle birlikte görüntüleme sistemlerinin bütünleşik yapıda değerlendirilmesi gerektiğini ve kalibrasyonların da birlikte yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu çalışmada, Canada Üniversitesinde gerçekleştirilen test uçuşundan yararlanılmıştır.

Yastıklı 2005; "Direct Sensör Orientation For Large Scale Mapping- Potential, Problems,Solutions" araştırmasında, büyük ölçekli harita yapımında direkt sensör parametrelerinin potansiyeli, sorunları ve çözümleri tartışılmıştır. Sistem kalibrasyon parametrelerinin ve geometrik kalibrasyonun önemi vurgulanmıştır.

Pinto 2005; "A Single Step Calibration Procedure For Gps/Imu In Aerial Photogrammetry" araştırmasında, entegre sistem kalibrasyonundan bahsetmiştir. Bu kalibrasyonda, IMU, GPS ve kamera framelerinin matematiksel modellerle hesaplanarak, düzeltme değerlerinin kalibrasyon parametrelerine getirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Uçuş yükseklikleri ve bindirme oranlarından dört versiyon oluşturup, CALGE adında bir program yardımıyla matematiksel modeller hesaplanmıştır.

Honkaavara 2006; "Theroretical And Empirical Evalutaion Of Geometric Performance Of Multi-Head Large Format Photogrametric Sensörs" isimli araştırmada, geniş formatlı DMC ve Vexcel Ultracam hava kameralarının geometrik performansı araştırılmıştır. Sonuçların dijital sensörlerde geometrik doğruluğunun yüksek potansiyele sahip olduğunu gösterdiği, ancak sensörlerin ek parametrelerle modellenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Honkaavara 2002; "Calibration Block Structures For GPS/IMU/Camera- System Calibration" araştırmasında, kalibrasyon için blok geometrisinin önemi ve uygun geometrik yapı araştırılmıştır. Ayrıca;

- Sistem kalibrasyonlarının bütünleşik yapıda değerlendirilmesi,

- Blok geometrisiyle birlikte uçuş planın önemi vurgulanmıştır,
- Sistem kalibrasyonun haritalama alanında yapılmasının öenmli olacağı,
- GPS/IMU değerleri ile GCP lerin datum sisteminin aynı olması gerektiği tezinde bulunmuştur.

Alamus 2006; "Study On DMC Geometry" çalışmasında, dijital hava kameralarının ve etkinliğinin artmasıyla CCD düzeltmeleri ve matris üzerinde araştırma yapılmıştır. Self kalibrasyonun parametrelerinin DMC için doğruluk ve hassasiyeti artırdığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu parametrelerin yüksek doğrulukta DEM üretimi sağladığı düşünülmektedir.

Burman 2000; "Calibration And Orientation Of Airborne Image And Lazer Scanner Data Using GPS and INS" isimli tezinde, aynı anda görüntü alımından dolayı ivmeölçerlerin öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca nirengi noktalarının sistematik hataları giderdiği, görüntü eşleme tekniklerinin doğrudan jeoreferanslamadaki potansiyeli araştırılmıştır.

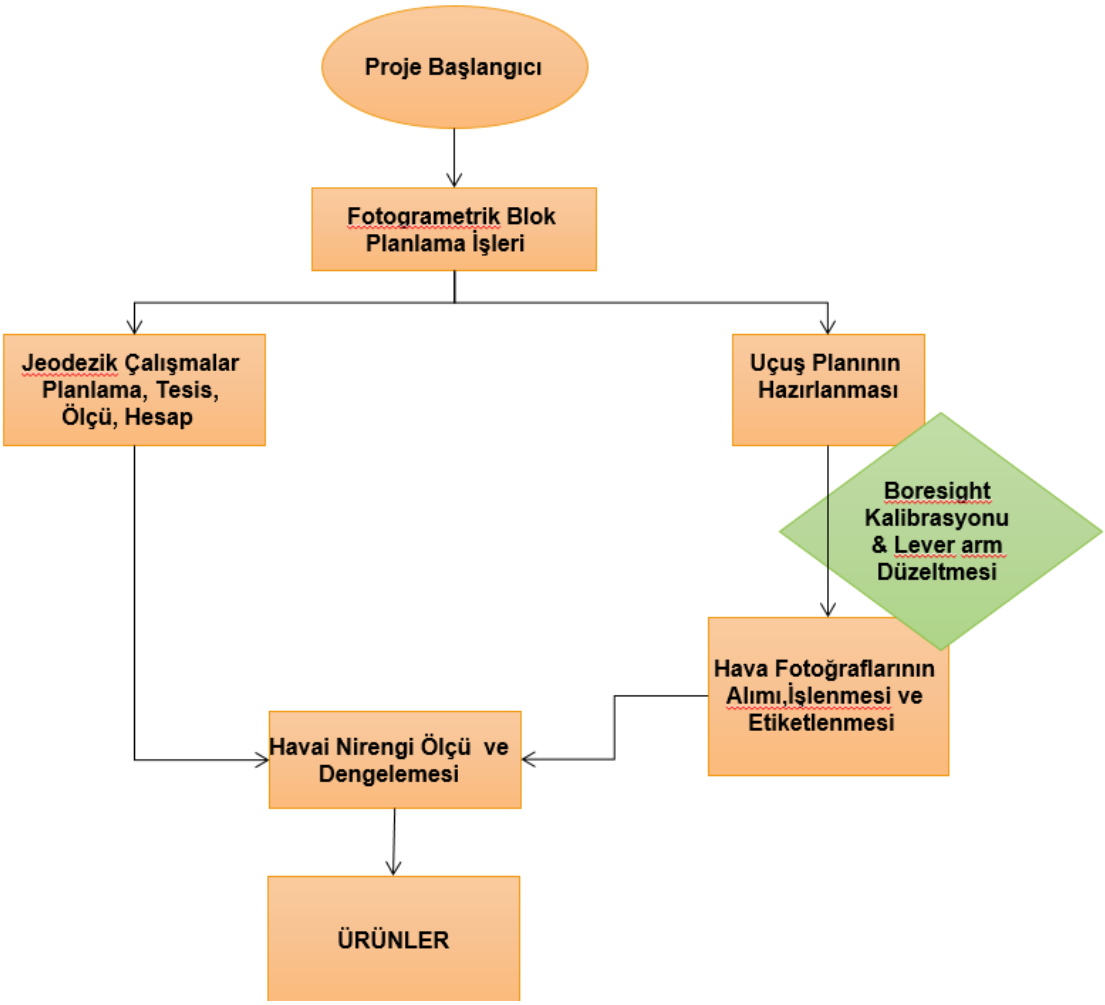
Çam ve Uysal 2013; " Kinematik GPS Destekli Fotogrametrik Nirengide Sabit Nokta Uzaklıkları ve Farklı GPS Çözümlerinin Yöneltme Doğruluğuna Etkileri" isimli çalışmada, VexcelUltracam X ile gerçekleştirilen uçuş verilerini değişik baz mesafesi ve çözümleriyle doğruluk analizi yapmışlardır. 1:100000 ölçekli harita üretimine yönelik nirengi noktası sayısı ve en uygun baz çözümü ortaya konmuştur. 1:25.000 ölçekli harita üretim çalışmalarında 43 cm yer örnekleme aralığına (GSD) sahip hava fotoğrafı kullanılması durumunda, tek sabit noktadan yararlanmanın ve nokta uzaklığını 150 km mesafeye kadar çıkarmanın veya PPP çözümü kullanmanın yöneltmenin doğruluğuna anlamlı bir etki etmediği görülmektedir. Ayrıca, yaklaşık 70 x 70 km boyutlarındaki 43 cm yer örnekleme aralığına (GSD) sahip hava fotoğraflarından oluşan bir fotogrametrik blokta sadece köşelerde birer adet YKN kullanmak yaklaşık yatayda ± 32 cm ve düşeyde ± 53 cm karesel ortalama hataya neden olmaktadır. Bu sonuç, 1:25.000 ölçekli topografik harita üretiminde oldukça yüksek bir doğruluktur.

Mekik ve arkadaşları 2011; "GPS/IMU Verilerinin TUSAGA-Aktif Sisteminin Sabit İstasyon Verileri İle Process Edilerek Resim Orta Noktası Koordinat Değerlerinin Belirlenmesi" isimli çalışmada, doğrudan jeoreferanslama yöntemiyle elde edilen resim

orta noktalarına, uçuş sırasında elde edilen GPS/IMU verilerinin değişik mesafe ve sayıdaki TUSAGA-Aktif istasyonlarıyla çözümünün etkisi araştırılmıştır. Fotogrametrik harita üretimi için yapılan uçuşlarda, uçuş anında önceden belirlenen yer kontrol noktalarının uçuş alanına mesafelerinin 50 km den daha az olması uygundur. Bu işlemler düşünüldüğünde, uçuştan önce arazide yer kontrol noktalarının ölçüme hazır durumda olması gereklidir. Arazinin topografik yapısına göre ulaşım durumları ve hava şartları, eş zamanlı yapılması gereken bu işlemin, zaman kaybına uğramasına ve ekonomik olarak maliyetinin artmasına sebep olmaktadır. Elde edilen resim orta noktası koordinat ve dönüklüklerine ait standart sapmalarının fotogrametrik harita üretimi için beklenilen doğruluğu sağladığı ve bu sonuçlara göre, TUSAGA-Aktif istasyonlarından bu doğrultu da faydalanılabileceği düşünülmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Tez çalışmasında; İstanbul Büyükşehir Belediyesi - İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, Harita Müdürlüğü ile Mescioğlu Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. + Şah-kar Harita İnş. Müh.Taah. ve Tic. Ltd. Şti. + Mescioğlu Harita Dan. İnş. A.Ş.(MMŞ) İş ortaklığı arasında 24 Temmuz 2012 tarihinde imzalanan "İstanbul İl Sınırları İçinde FotogrametrikYöntemle 1/1000 ve 1/5000 Ölçekli Revizyon Halihazır Harita ile 1/1000 Ölçekli Ortofoto Harita Üretim İşi" verileri kullanılmıştır. Bu projede işlem adımları genel olarak Şekil 3.1.'de verilmiştir.

Şekil 3.1. Proje işlem adımları

Tez çalışmasında, iki adet dijital hava kamerası ve iki farklı GNSS/IMU sistemi kullanılmıştır. Jeodezik ağın ölçülmesinde statik ölçme yöntemi tercih edilmiştir. Aynı zamanda projeler kapsamında fotogrametrik nirengi dengelemeleri Z/I,

Match-AT ve LPS yazılımlarında gerçekleştirilmiş ve sonuç ürün olarak 1/1000 ve 1/5000 ölçekli sayısal halihazır haritalar ve 1/1000 ölçekli ortofotolar üretilmiştir.

Tez çalışmasında, hava görüntülerinin ve kalibrasyon parametrelerinin elde edilmesinden sonra, benzer yapıya sahip fotogrametrik bloklar tespit edilip, sınıflandırma yapılmıştır. İki farklı sistemden elde edilen veriler fotogrametrik dengeleme sonrası aynı sınıflandırma içinde karşılaştırılmıştır..

3.1. Blok Planlaması

Proje sahasında blok planlaması yaparken,

- 2006 yılında gerçekleştirilen projedeki blok yapısına,
- Bölgenin topografik yapısına,
- Uçuş işleminin kısa sürede başarılı bir Şekilde tamamlanmasına dikkat edilmiştir.

3.2. Jeodezik Altyapı ve Ölçümlerin Değerlendirilmesi

İstanbul projesi kapsamında tamamlanan jeodezik nokta tesis kriterleri BÖHHBÜY ve Teknik şartanemeden belirlenmiştir. Bu kıstaslar yer kontrol nokta derecelerinin ön planda tutulduğunu göstermektedir.

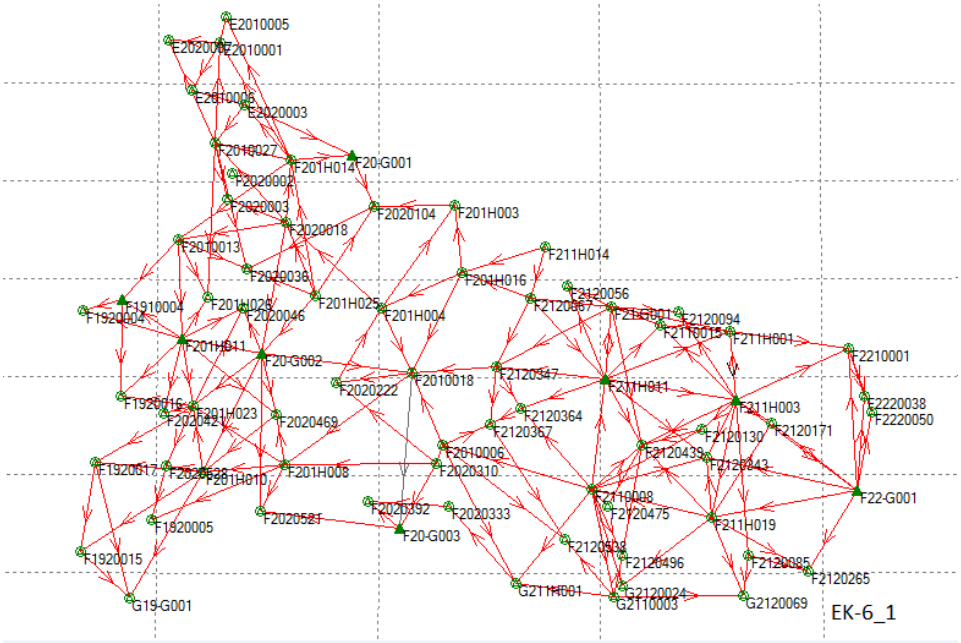

Şekil 3.2. Yer Kontrol Noktaları

Nokta tesis işleminden sonra, gerçekleştirilen ölçümlerde statik yöntemle gözlem yapılmıştır. Yapılan gözlemlerde; Leica AX1202 ve ATX1230 jeodezik GNSS alıcıları kullanılmıştır.

Yapılan gözlemler sonucunda, C1 ve C2 derece noktalar birlikte (Şekil 3.3) ve C3 derece noktalar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

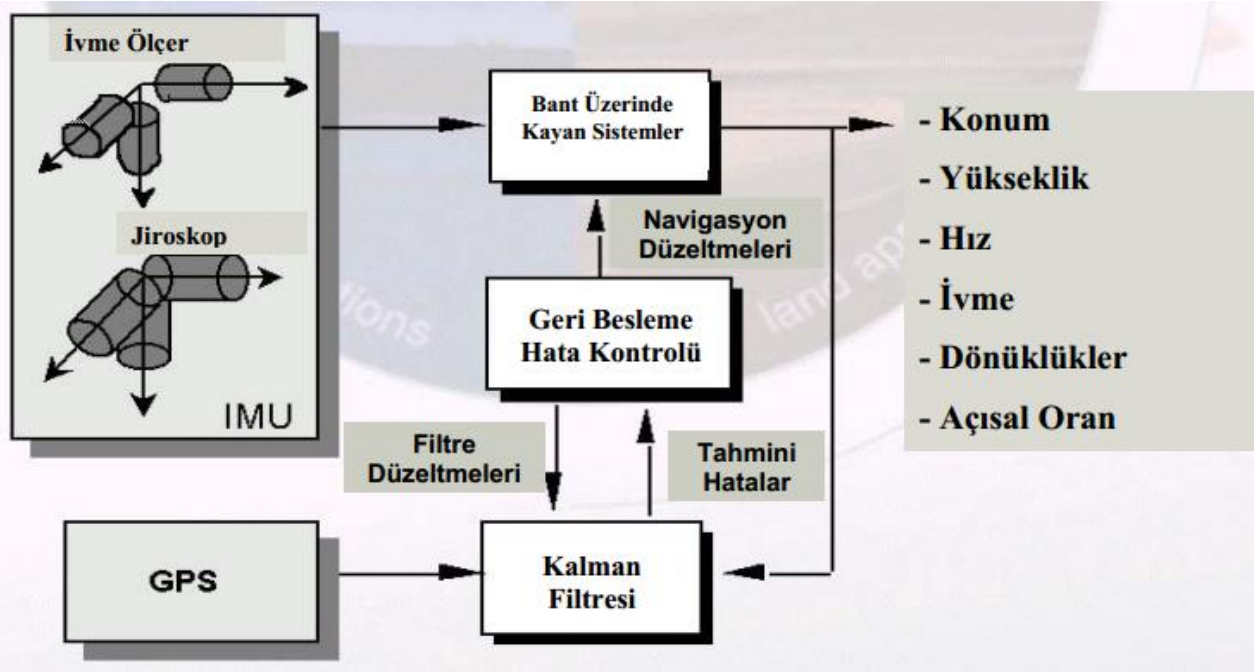
Yapılan tez araştırmasında, GNSS değerlendirmelerinin etkisini eşit kabul edebilmek için, fotogrametrik nirengide yer kontrol noktalarının standartması her blok ve/veya versiyonlarda x/y=0.03 cm, z=0.05 cm alınmıştır.

Şekil 3.3. AGA – SGA Ağ Görünümü

3.3. Uçuşda Kullanılan Sistemlerin Genel Tanımı ve Matematiksel Modeli

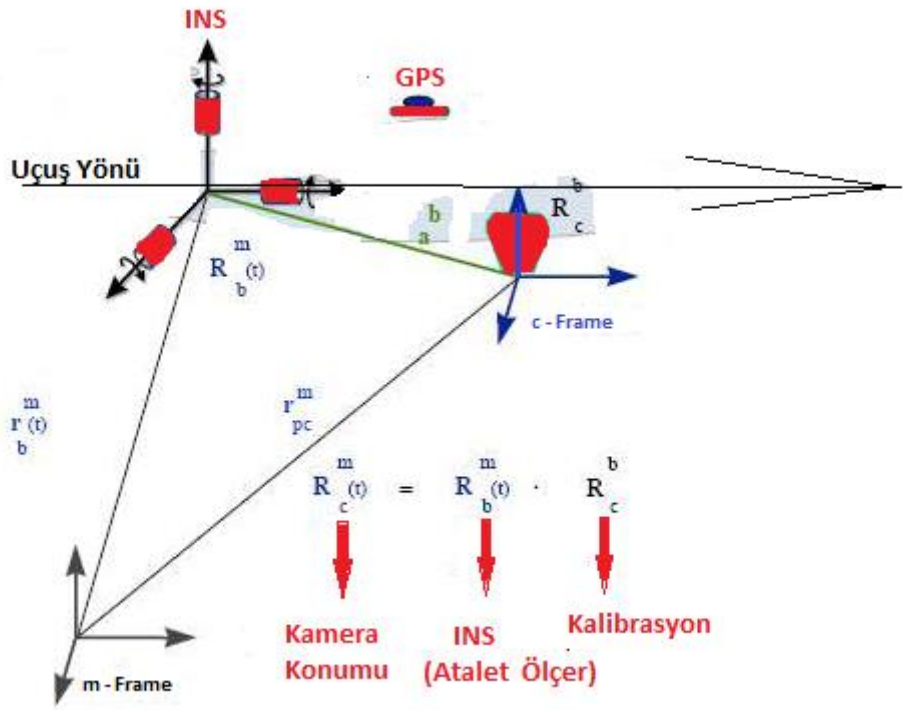
GPS'in atmosfer, yörünge ve sinyale bağlı hata kaynaklarını, referans istasyonda hesaplanacak düzeltmelerle gezici alıcıda gidermeyi öngören sisteme Diferansiyel Global Konumlama Sistemi (Differential Global Positioning System–DGPS) denir. DGPS'in IMU ile birlikte kullanımı sayesinde dış yöneltme parametrelerinin yaklaşık değerleri otomatik olarak belirlenir. Tez çalışmasında kullanılan uçuşlarda, Diferansiyel Konumlama sistemleri kullanılmıştır. Sistem bileşenleri Şekil 3.4'te verilmiştir.

Şekil 3.4. DGPS ve IMU Bileşeni

Diferansiyel konum belirleme işleminde temel prensip, kullanılan algılayıcı tipine bağlı olarak kayıt anında konum ve dönüklük bilgilerinin referans koordinat sisteminde belirlenmesidir. Kullanılan navigasyon sistemleri, konum ve dönüklük verilerinden oluşan bu bilgileri yeterli doğrulukta sağladığı takdirde bu amaç için kullanılabilir. Navigasyon sistemlerinin bu amaçla kullanılabilmesi için aşağıdaki üç şartı sağlaması gerekir. (Skaloud, 1999b):

- Konum ve dönüklük verileri için navigasyon koordinat sistemi ile görüntü koordinat sistemi arasındaki ötelemenin yeterli doğrulukta belirlenmesi,
- Belirlenen bu ötelemenin sabit olması veya değişimlerinin modellenebilmesi,
- Bu amaçla kullanılan algılayıcıların yeterli doğrulukta senkronize edilmesidir.

Şekil 3.5. Diferansiyel Konum Belirleme Sistem Bileşenleri

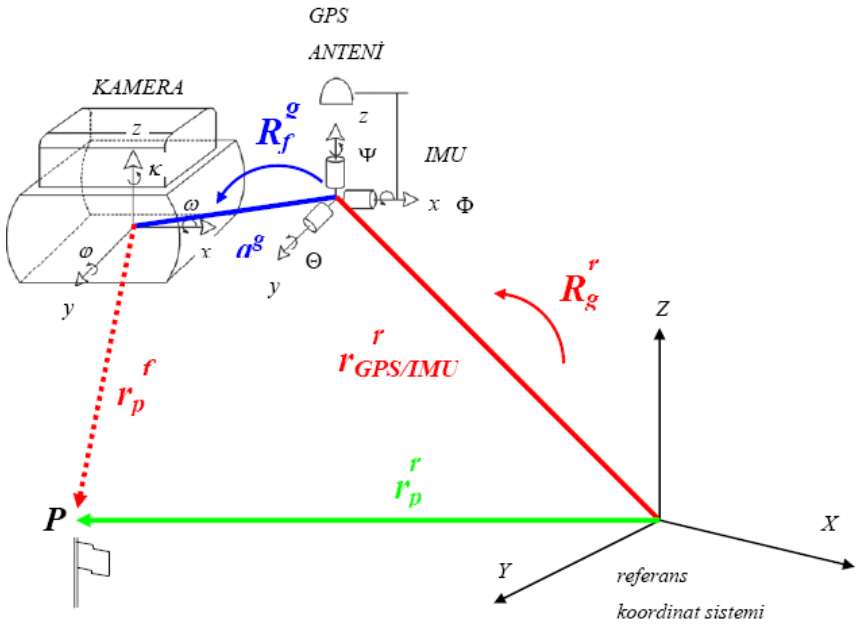
Bu sistemler, hareketli platformlardan (uçak, helikopter..) görüntü alımı sırasında konum ve dönüklük bilgilerinin doğrudan ölçülmesine olanak sağlar. Bu nedenle, hava görüntülerinin dış yöneltme elemanları yer kontrol noktalarına ihtiyaç duyulmadan elde edilebilir. Ancak üretilecek haritalardan beklenen doğruluk, yer kontrol noktaları ile elde edilen doğruluğa göre daha düşüktür. Tez kapsamında temn edilen veriler incelendiğinde, 1/1000 ölçekli haritalardan beklenen doğruluğu sağlamak için jeodezik yapının oluşturulmasına özn gösterildiği görülmüştür.

Konum ve dönüklük açılarının GNSS/IMU sistemi kullanılarak doğrudan ölçülmesi durumunda doğrudan yöneltme için eşitlik (Mostafa ve Schwarz 1995):

$$r^{r}_{p=}\ r^{r}_{GPS\backslash IMU}(t) + R^{r}_{g}(t)\ [a_p\, R^{r}_{f}\, r_p^{f}(t)+a^{g}\,]$$

r^{r}_{p}	P noktası için referans koordinat sisteminde koordinatları hesaplanacak koordinat vektörü
$r^{r}_{GPS\backslash IMU}(t)$	IMU merkezinin referans koordinat sisteminde GPS\IMU ile belirlenen koordinat vektörü
$R^{r}_{g}(t)$	GPS\IMU ile belirlenen , IMU platform koordinat sisteminden referans koordinat sistemine olan dönğklük matrisi,
a_p	P noktası için görüntü koordinat sistemi ile referans koordinat sistemi arasındaki ölçek katsayısı,
R^{r}_{f}	IMU platform koordinat sistemi ile görüntü koordinat sistemi arasındaki dönüklük matrisi,
$r_p^{f}(t)$	P noktası için t anında görüntü koordinat sistemindeki koordinat vektörü
a^{g}	IMU platform koordinat sisteminde görüntü koordinat sistemi ile IMU platform koordinat sistemi arasındaki öteleme vektörüdür.

Şekil 3.6.1. Doğrudan Yöneltme İşleminin Matematiksel Modeli

Şekil 3.6.2. Matematiksel Modelinin Hava Kamerasıyla İlişkisi

Şekil 3.6.1'de belirtilen matematiksel modeller, Şekil 3.6.2'de belirtilen kamera sistemine göre uyarlanırsa Şekil 3.7'da verilen formule dönüşür.

$$\begin{pmatrix} X_P \\ Y_P \\ Z_P \end{pmatrix}_r = \begin{pmatrix} X_0 \\ Y_0 \\ Z_0 \end{pmatrix}_r + \boldsymbol{R}_g^r \begin{pmatrix} dx \\ dy \\ dz \end{pmatrix}_g + \alpha \boldsymbol{R}_g^r d\boldsymbol{R}_f^g \begin{pmatrix} x_p \\ y_p \\ -f \end{pmatrix}_f$$

Şekil 3.7. Matematiksel Modelinin Hava Kamerasıyla İlişkisi

3.4. Fotogrametrik Nirengi'de Doğruluk

Ülkemizde dijtal fotogrametri de beklenen doğruluk başta BÖHHBÜY olmak üzere teknik şartnamelere göre değişiklik gösterebilmektedir. Tez çalışması kapsamında;

- ❖ İstanbul Büyükşehir Belediyesi,
- ❖ DASK,
- ❖ Tapı Kadastro 5000'lik ortofoto ve sayısal halihazır harita üretim teknik Şartnameleri,
- ❖ Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi 1/1000 ve 1/5000 halihazır ve ortofoto Üretim teknik şartnamesi,
- ❖ Devlet Su İşleri Fotogrametrik işlerin teknik şartnameleri araştırılmıştır.

Bu kriterler Ek-1'de sunulmuştur. Bu kriterler incelendiğinde;

- Kullanılan Hava Kamerası
- Yer Örnekleme Aralığı
- Uçuş Yüksekliğinin temel aldığı görülmektedir.

Bu nedenlerden dolayı, tez çalışmasına kaynak olan Ultracam XP ve DMCII-230 hava kameraları ve yer örnekleme aralığı on santimetre olacak Şekilde uçuş yükseklikleri ve doğruluklar hesaplanmıştır. Çizelge 3.1 ve 3.2 'de kamerea özellikleri dikkate alınarak hesaplanan uçuş yüksekliği bilgisi mevcuttur.

Çizelge 3.1. DMCII- 230 İçin Uçuş Yüksekliği Hesabı

DMCII-230	
Fotoğraf boy (pixel)	15552
Fotoğraf en (pixel)	14144
Pixel boyutu (µ)	5.6
Odak uzaklığı (mm)	92
Gerçek boyut boy (mm)	87.0912
Gerçek boyut en (mm)	79.2064
Yer Örnekleme Aralığı (cm)	10
Resim Ölçek	17857
Yer Yüzeyinden Uçuş yüksekliği (hagl) (m)	1643
Yer gerçek boyut (m) boyuna	1555.2
Yer gerçek boyut (m) enine	1414.4
Resim Bindirme	
Boyuna	70
Enine	32
a (boyuna baz) (m)	424.32
b (enine baz) (m)	1057.536

Çizelge 3.2. Ultracam XP İçin Uçuş Yüksekliği Hesabı

Ultracam XP	
Fotoğraf boy (pixel)	17310
Fotoğraf en (pixel)	11310
Pixel boyutu (µ)	6
Odak uzaklığı (mm)	100.5
Gerçek boyut boy (mm)	103.86
Gerçek boyut en (mm)	67.86
Yer Örnekleme Aralığı (cm)	10
Resim Ölçek	16667
Yer Yüzeyinden Uçuş yüksekliği (hagl) (m)	1675
Yer gerçek boyut (m) boyuna	1731
Yer gerçek boyut (m) enine	1131
Resim Bindirme	
Boyuna	70
Enine	32
a (boyuna baz) (m)	339.3
b (enine baz) (m)	1177.08

Çizelge 3.3. Ultracam XP ve DMC İçin Fotogrametrik Nirengi Doğruluk Kriterleri

DASK & İBB TEKNİK ŞARTNAME		**Vexcel XP**	**DMC**
Konumda(0.5 gsd)	0.5	5.0 cm	5.0 cm
Yükseklikte(0.00005*(hagl))	0.00005	8.4 cm	8.2 cm
M5 ŞARTNAME/tapu 5000		**Vexcel XP**	**DMC**
Konumda(8 mikron)	8	13.3 cm	14.3 cm
Yükseklikte (0.00005*(hagl))	0.00005	8.4 cm.	8.2 cm
DSİ & BÖHHBÜY TEKNİK ŞARTNAME		**Vexcel XP**	**DMC**
Konumda	10	16.7 cm	17.9 cm
Yükseklikte	15	25.0 cm.	26.8 cm
ASPRS		**Vexcel XP**	**DMC**
Konum ve Yükseklikte	1.0*Piksel Büyüklüğü	10 cm	10 cm

(hagl = Yer yüzeyinden uçuş yüksekliği)

Çizelge 3.3'de belirtilen değerler dikkate alındığında fotogrametrik nirengi dengeleme kriterlerinin çok yüksek olduğu ve uygulamalara ters düştüğü görülmektedir. Günümüzde gelişen teknoloji ile daha hassas sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu nedenle tez araştırmasına ışık tutan uygulamalarda, en hassas ve en doğru sonuçların araştırılması amaçlanmıştır.

3.5. Dijital Hava Kameraları

3.5.1.Uçuş Planlaması Yapılırken Dikkat Edilen Hususlar

Hava Fotoğrafı alımı amaçlı uçuş planlaması (Uçuş Planlaması) çalışmalarında dikkate alınan hususlar aşağıdaki gibidir.

- Bölgenin Topoğrafik yapısı ,
- Proje sahasının geometrik özellikleri ,
- Fotogrametrik blokların yapısı,
- GNSS/IMU (Kinematik GNSS) yönteminin kullanılıp kullanılmadığı ,
- Kullanılan Kamera Resim Çerçevesinin boyutları (Frame size : uçuş istikametine dik ve paralel doğrultudaki pixel Sayısı) ,
- Yer Örnekleme Aralığı (YÖA=GSD),
- Beklenilen ileri bindirme miktarına bağlı baz uzunluğu,
- İleri ve Yan bindirme miktarlarıdır.

Tezde kullanılan verilerde, yer örnekleme aralığının on santimetre olması, kullanılan DMCII-230 ve Ultracam XP hava kameralarının odak uzaklığının birbirne yakın olması sebebiyle ortalama uçuş yüksekliği 1650 metredir. Detaylı bilgiler, yukarda belirtilen Çizelge 3.1 ve 3.2'de gösterilmiştir.

3.5.2. Kamera Seçimi

Tez çalışmasında, görüntü alım işlemlerinde DMCII-230 ve Ultracam XP dijital hava kamereları kullanılmıştır. Kameralara ait teknik bilgiler alt başlıklar halinde aşağıda sunulmuştur.

3.5.2.1. DMCII-230

DMCII-230 ait teknik özellikler Çizelge 3.4'de sunulmuştur.

Çizelge 3.4. DMCII- 230 Teknik Özellikleri

PAN (Siyah - Beyaz) Uçuşa Dik Piksel Sayısı	15552
PAN (Siyah - Beyaz) Uçuş Boyunca Piksel Sayısı	14144
PAN (Siyah - Beyaz) Uçuşa Dik Görüş Açısı	50.7 ^{0}
PAN (Siyah - Beyaz) Uçuş Boyunca Görüş Açısı	46.6 ^{0}
Pan Odak Uzaklığı	92 mm
Pan Piksel Boyutu	5.6 µm
B / H (Baz / yükseklik Oranı)	0.34
Renk Kanalları	R,G,B,NIR
Radyometrik Çözünürlük	14 bit
10 cm İçin Uçuş Yüksekliği	1650 m-5400 ft
Pozlama Süresi	1.8 sn

DMCII-230 kamerası ,

- Siyah beyaz frame'i (resim çerçevesi) tek parçadan oluşmakta,
- Bu yapısı ile fiziksel büyüklük (En_Boy) ve uçuş istikametine dik ve paralel doğrultulardaki Piksel sayıları (15552:14144) olarak analog kamera resim çerçevesi özelliklerine en yakın çerçeve özelliğini taşımakta ,

- Ayrıca birden fazla alt çerçevenin bir araya getirilerek tek bir sanal çerçeve oluşturan kameralara göre; düşey yakını görüntülerin birleştirme işleminden kaynaklanan geometrik ve bindirme hataları doğrudan elimine edilmiş olmakta,

Bu değerler itibarı ile bakıldığında : YÖA aralığı 10cm olarak yapılacak bir hava fotoğrafı alım işleminde ; uçuş yüksekliği yer artı 1785 m , ±%10 sınırı dikkate alındığında ise ; 1600 ile 1960 metre arasında olabilmekte , bu da uçuş yüksekliğinde 360 metre gibi İstanbul proje sahası içerisinde doğu-batı doğrultusunda planlanan uçuşlarda aynı kolon içerisinde çok rastlanılmayacak , bir başka deyişle çok sık uçuş yüksekliği değiştirmeden uçuşa imkan verecek bir elastikiyet sağlamaktadır.

- Son olarak; 0.35 lik baz yükseklik oranı , mevcut diğer kameralara göre anlamlı bir yükseklik doğruluğu sağlamaktadır.

Şekil 3.8. DMCII-230 Dijital Hava Kamerası

3.5.2.2. Ultracam XP

Ultracam XP kamerasına ait teknik özellikler Çizelge 3.5'de sunulmuştur.

Çizelge 3.5: Ultracam Xp Teknik Özellikleri

PAN (Siyah - Beyaz) Uçuşa Dik Piksel Sayısı	17310
PAN (Siyah - Beyaz) Uçuş Boyunca Piksel Sayısı	11310
PAN (Siyah - Beyaz) Uçuşa Dik Görüş Açısı	55^0
PAN (Siyah - Beyaz) Uçuş Boyunca Görüş Açısı	37^0
Pan Odak Uzaklığı	100 mm
Pan Piksel Boyutu	6 µm
B / H (Baz / yükseklik Oranı)	0.2
Renk Kanalları	R,G,B,NIR
Radyometrik Çözünürlük	14 bit
10 cm İçin Uçuş Yüksekliği	1650 m-5400 ft
Pozlama Süresi	2 sn

Ultracam Xp kamerası;

- Uçuş istikametine dik ve paralel doğrultulardaki Piksel sayıları : 17310:11310
- Kamera odak uzaklığı 100 mm. ve bir piksel büyüklüğü 6 Mikron,
- Baz Yükseklik Oranı 0.20 dir
- Bu değerler itibarı ile bakıldığında : YÖA aralığı 10cm olarak yapılacak bir hava fotoğrafı alım işleminde ; uçuş yüksekliği yer artı 1666 m , ±%10 sınırı dikkate alındığında ise ; 1500 ila 1833 metre arasında olabilmektedir.

Şekil 3.9. Vexcel Ultracam XP Dijital Hava Kamerası

3.6. GNSS/IMU Sistemleri

Tez çalışmasında DMCII-230 ve DUSS 5 , Asya Yakasında ise Ultracam Vexcel XP ve NUSS 4 adı verilen GNSS sistemleri kullanılmıştır. Kullanılan sistemlere ait bilgiler Şekil 3.10'da belirtilmiştir. Bilgiler cihazların tanıtım kataloklarından temin edilmiştir.

Bu GNSS-IMU sistemleri ayrı kameralara monte edilebilir. Ancak ülkemizde beşinci sınıf sistemlerden daha hassas doğruluk veren sistemler sadece askeri amaç için kullanılmaktadır. GNSS-IMU sistemleri satın alınan ve/veya kiralanan kameralarda farklı özelliklere sahip olabilmektedir.

IMU model type		NUS4	DUS5	NUS5	CUS6
Absolute accuracy after post-processing (RMS)	Position	0.05 – 0.3 m	0.05 – 0.3 m	0.05 – 0.3 m	0.05 – 0.3 m
	Velocity	0.005 m/s	0.005 m/s	0.005 m/s	0.005 m/s
	Roll & Pitch	0.008 deg	0.005 deg	0.005 deg	0.0025 deg[1]
	Heading	0.015 deg	0.008 deg	0.008 deg	0.005 deg[1]
Relative accuracy	Angular random noise	<0.05 deg/sqrt(hour)	<0.01 deg/sqrt(hour)	<0.01 deg/sqrt(hour)	<0.01 deg/sqrt(hour)
	Drift	<0.5 deg/hour	<0.1 deg/hour	<0.1 deg/hour	<0.01 deg/hour
IMU	High-performance gyros	200 Hz Fiber-optic Gyro	200 Hz Fiber-optic Gyro	500 Hz Dry-tuned Gyro	200 Hz Ring-laser Gyro
GNSS receiver	Internal in IPAS20 Control Unit	54-channel GPS + GLONASS dual frequency low noise receiver (L1/L2), 20 Hz raw data, DGPS ready			
Real-time solution		Deeply coupled GNSS/IMU solution			

Şekil 3.10: GNSS/IMU Sistemlerini Doğruluk Değerleri (*URL1)

3.7. Lever-Arm Düzeltmesi

Proje kapsamında kullanılan kameralar kiralanmak sureti ile yurtdışından , uçak ise kiralanmak sureti ile yurtiçinden Mescioğlu Müh. Ve Müş. A.Ş. tarafından temin edilmiştir.

CESSNA 402B uçağı için DMCII-230 Kamera ve GNSS/IMU Sistemi Şekil 3.11.'de sunulmuştur.

Şekil 3.11. DMCII-230 Kamerası ile Uçuş Gerçekleştiren Uçak

CESSNA T 206H uçağı için Ultracam XP Kamera ve GNSS/IMU Şekil 3.12'de sunulmuştur.

Şekil 3.12. Ultracam Xp Kamerası ile Uçuş Gerçekleştiren Uçak

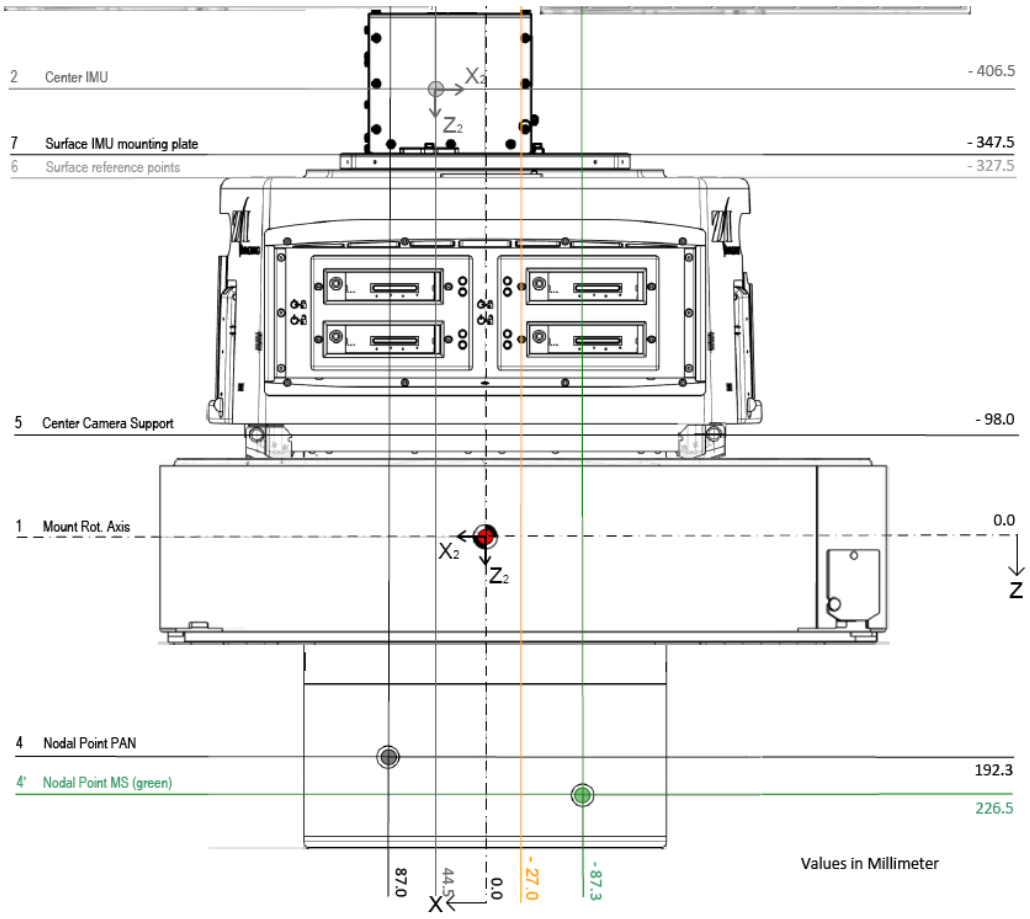
Lever-Arm ölçümleri, TOPCON 3107 N lazerli total station ile yapılmıştır. Ölçümler sonucunda, kamera ile GNSS anteni arasındaki fark vektörüne ulaşılmıştır. Görüntü alım işleminden sonra hesaplanan yaklaşık resim orta koordinatlarının (X,Y,Z) en doğru sonucu yansıtması için, Lever-ARM ölçümlerinin hassas ve doğru sonuçlandırılması gerekmektedir.

Ultracam XP için sonuçlandırılmış değerler Çizelge 3.6.'da sunulmuşltur.

Çizelge 3.6: Ultracam XP ve Cessna T206 için Lever-Arm Düzeltme Değerleri

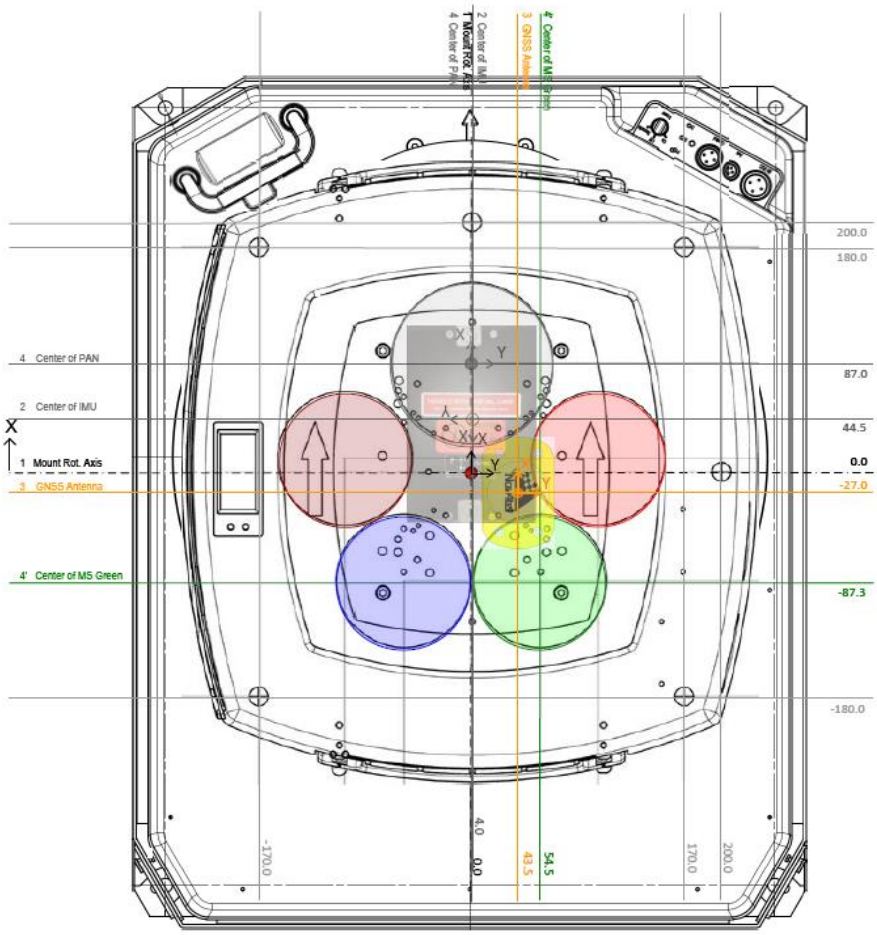
X [m]	Y [m]	Z [m]
0.0092	0.012	-0.772

DMCII-230 hava kamerası için X ve Z yönünde kullanma kılavuzunda belirtilengragik Şekil 3.13‘de belirtilmiştir.

Şekil 3.13. DMCII-230 Örnek LeverARM(X ve Z yönünde)

DMCII-230 hava kamerası için X ve Y yönünde kullanma kılavuzunda belirtilengragik Şekil 3.14‘de belirtilmiştir.

Şekil 3.14. DMCII-230 LeverARM(X ve Y yönünde)

3.8. Boresight Kalibrasyonu

Kullanılan her iki kamera için (DMCII-230 ve Ultracam XP) uçuşa başlamadan önce Silivri bölgesinde tespit edilen test alanında yapılan uçuşlar ile Boresigth kalibrasyon değerleri hesaplanmış ve fotogrametrik nirengi işlemleri sırasında kullanılmıştır.

Boresight kalibrasyonu hesaplama işleminde, Silivri bölgesinde yapılan 4 yatay kolon ve 4 düşey kolon sadece yer kontrol noktası ile dengelenmiştir. Bu dengeleme işlemiyle, resim orta noktalarının hesaplandığı koordinat değerleri arasında ilişkilendirme yapılmış ve değerler elde edilmiştir. DMCII-230 ve Ultracam XP kameraları için bulunan boresight kalibrasyon değerleri Çizelge 3.7'de sunulmuştur.

Çizelge 3.7. DMCII-230 ve Ultracam XP İçin Boresight Kalibrasyon Değerleri

	Omega	**Phi**	**Kappha**
DMC II-230 (derece)	-0.0162	-0.0776	-0.3493
Ultracam XP (derece)	0.0307	-0.3344	0.0121

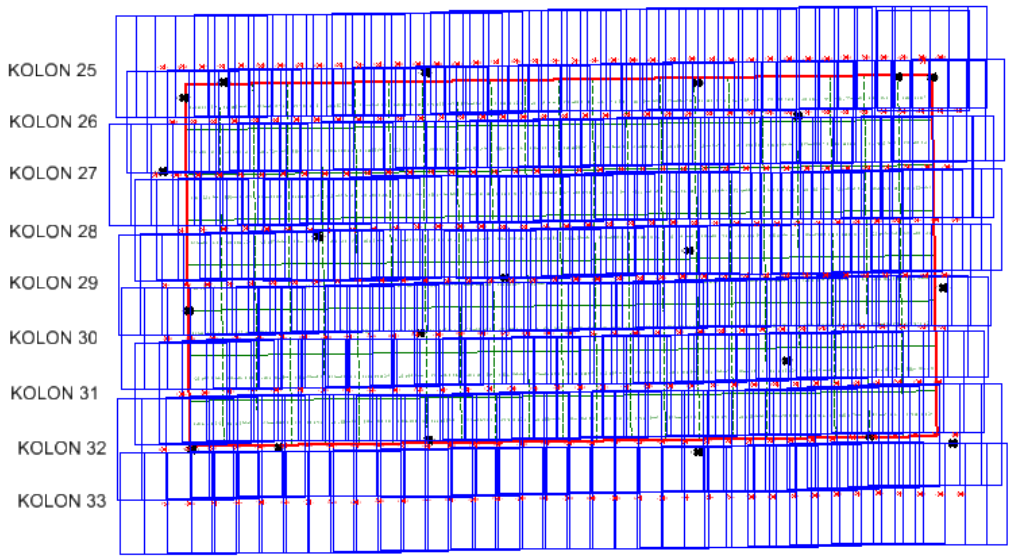
3.9.Görüntü Alımı

Proje kapsamında uçuş plânı 1/25000 ölçekli haritalar üzerinde ve sayısal ortamda hazırlanmıştır. Hazırlanan bu planda;

- Uçuş çizgileri doğu-batı doğrultusunda düzenlenmiş,
- Topoğrafik durum nedeni ile ortaya çıkabilecek bindirme sorunları uçuş plânının hazırlandığı altlık üzerinde denetlenerek gerekli önlemler alınmıştır.

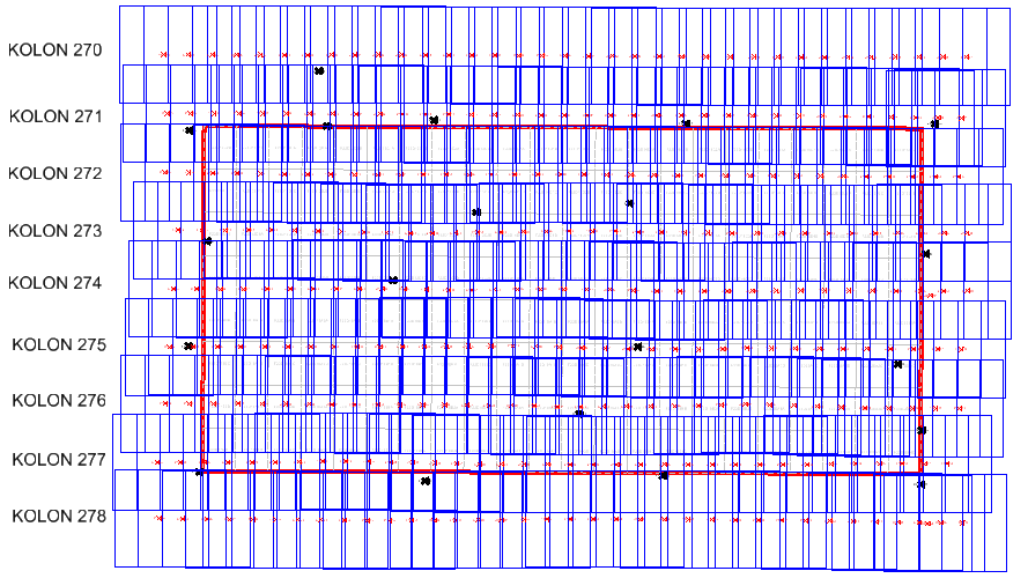
Proje kapsamında SRTM (30m) verilerinden yararlanarak uçuş yükseklikleri , bindirme oranları hesaplanmış, gerçekleştirilen görüntü alımında dikkat edilmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen uçuış yüksekliği , 1650 metre (artı yer yüksekliği) dir.

Seçilen orman bloklarından; görüntü alımı DMCII-230 hava kemarası ile gerçekleştirilen Blok 9'a ait görüntü alım kanavası Şekil 3.15'de sunulmuştur. Görüntü alımı, 9 doğu-batı yönlü kolon ile gerçekleştirilmiştir.

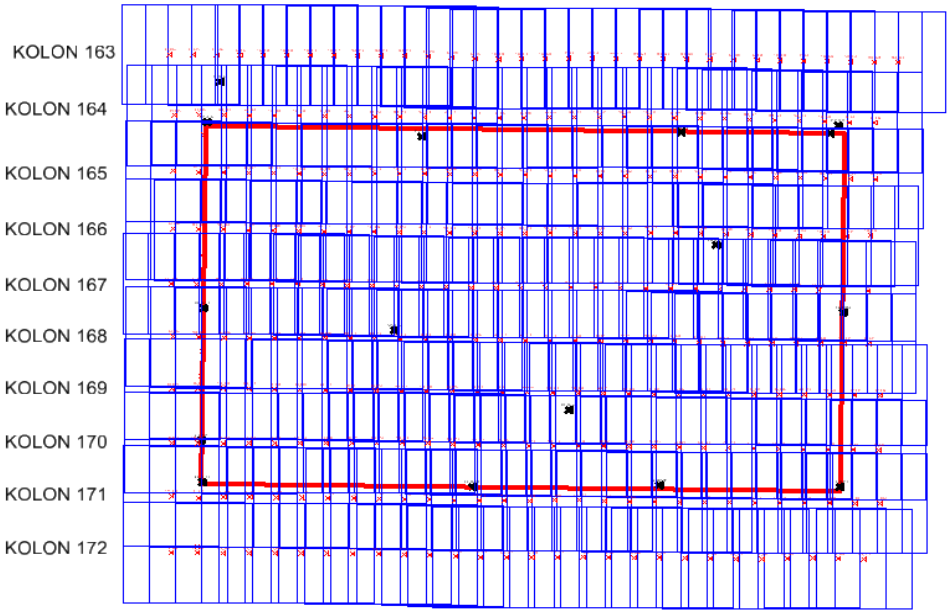

Şekil 3.15. Blok 9 Gerçekleştirilen Görüntü Alımı

Seçilen orman bloklarından; görüntü alımı Ultracam-XP hava kemarası ile gerçekleştirilen Blok 109'a ait görüntü alım kanavası Şekil 3.16'de sunulmuştur. Görüntü alımı, 9 doğu-batı yönlü kolon ile gerçekleştirilmiştir.

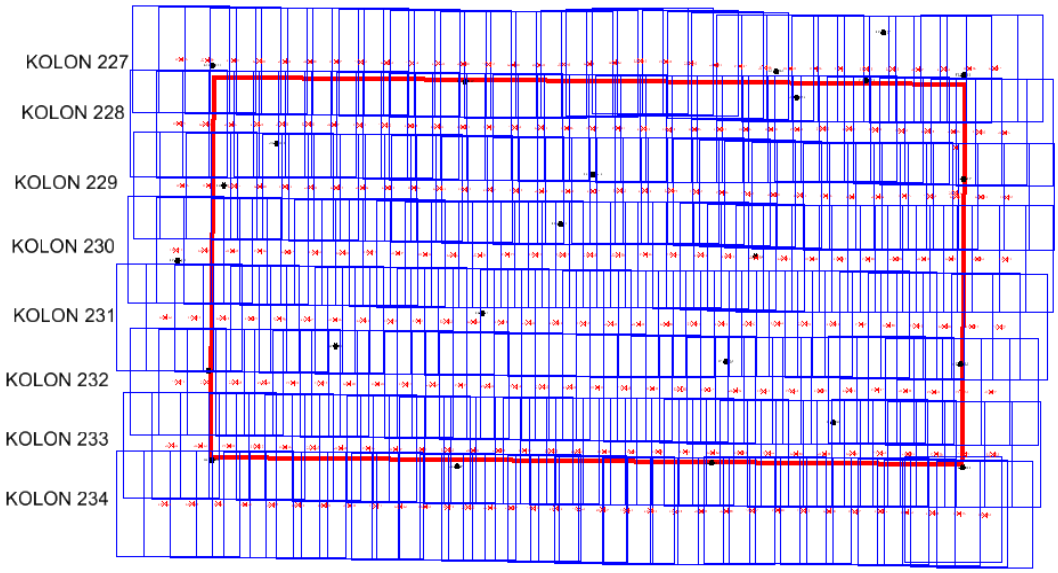

Şekil 3.16. Blok109 Gerçekleştirilen Görüntü Alımı

Seçilen meskun bloklarından; görüntü alımı DMCII-230 hava kemarası ile gerçekleştirilen Blok 73'a ait görüntü alım kanavası Şekil 3.17'de sunulmuştur. Görüntü alımı, 10 doğu-batı yönlü kolon ile gerçekleştirilmiştir.

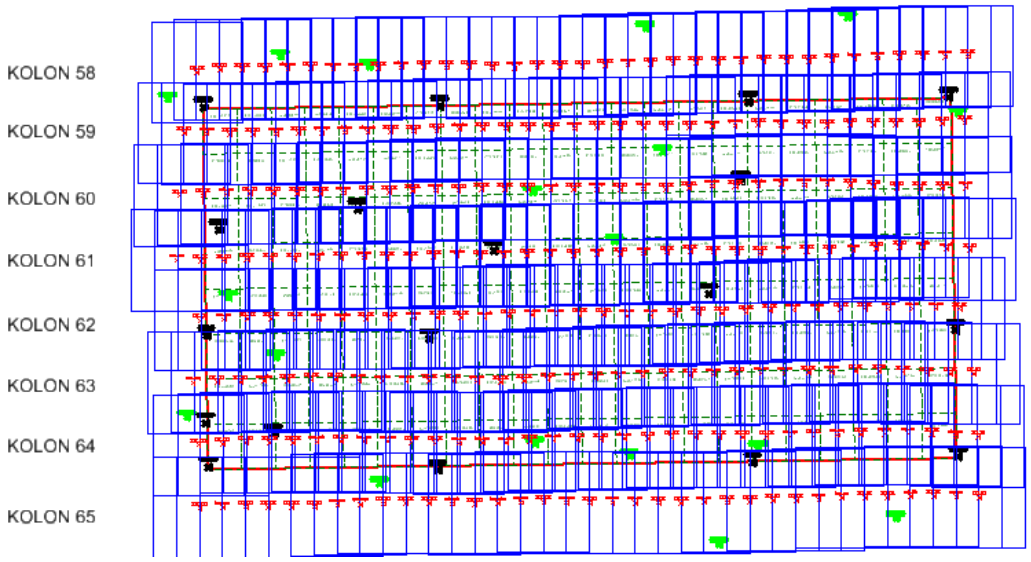

Şekil 3.17. Blok 73 Gerçekleştirilen Görüntü Alımı

Seçilen meskun bloklarından; görüntü alımı Ultracam-XP hava kemarası ile gerçekleştirilen Blok 86'a ait görüntü alım kanavası Şekil 3.18'de sunulmuştur. Görüntü alımı, 8 doğu-batı yönlü kolon ile gerçekleştirilmiştir.

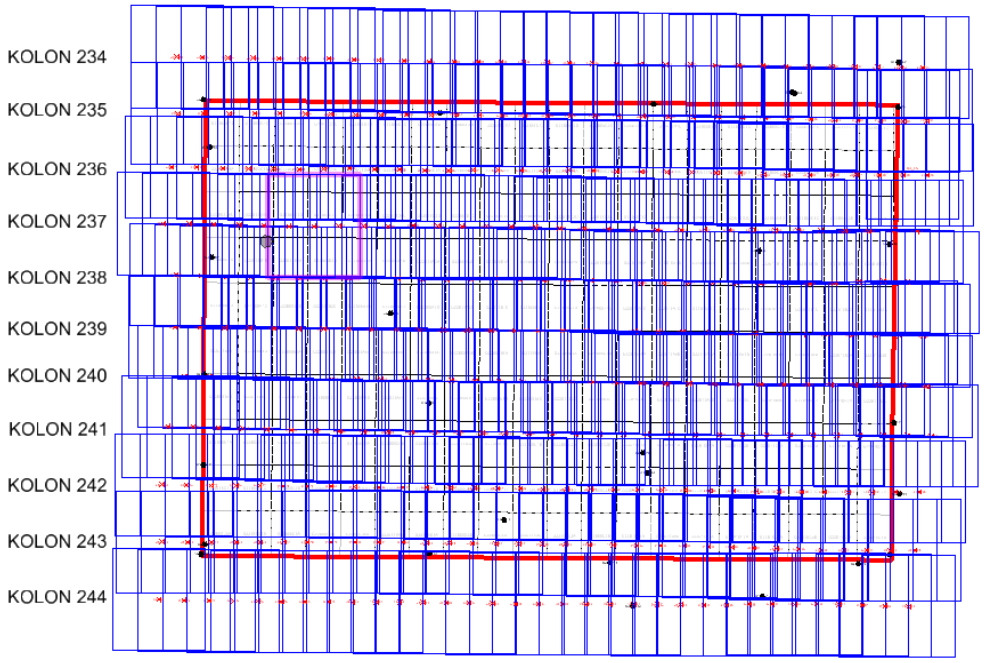

Şekil 3.18. Blok 86 Gerçekleştirilen Görüntü Alımı

Seçilen tarım bloklarından; görüntü alımı DMCII-230 hava kemarası ile gerçekleştirilen Blok 73'a ait görüntü alım kanavası Şekil 3.19'da sunulmuştur. Görüntü alımı, 8 doğu-batı yönlü kolon ile gerçekleştirilmiştir.

Şekil 3.19. Blok 33 Gerçekleştirilen Görüntü Alımı

Seçilen tarım bloklarından; görüntü alımı Ultracam-XP hava kemarası ile gerçekleştirilen Blok 103'a ait görüntü alım kanavası Şekil 3.20'd sunulmuştur. Görüntü alımı, 11 doğu-batı yönlü kolon ile gerçekleştirilmiştir.

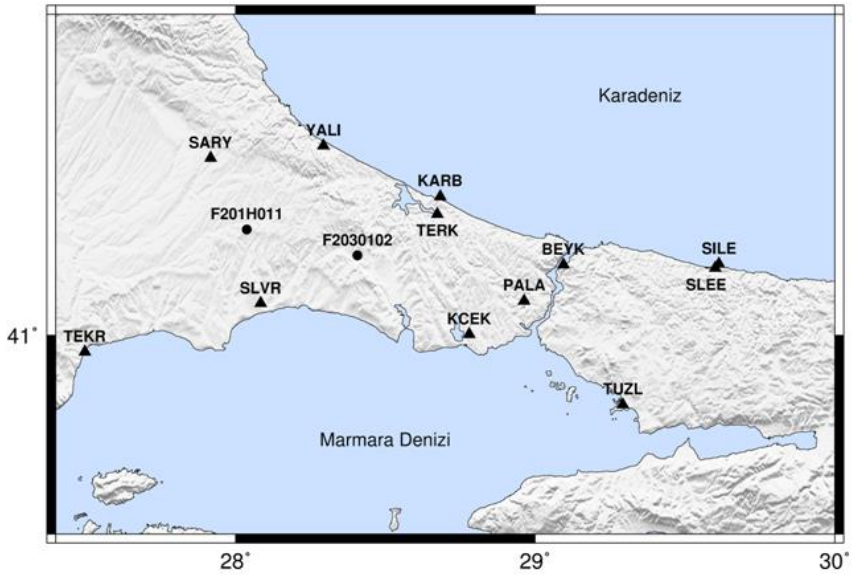

Şekil 3.19. Blok 103 Gerçekleştirilen Görüntü Alımı

3.11. Yer Referans İstasyon Seçimi

Kinematik destekli fotogrametri de, resim orta noktalarının konumlarını GNSS ile gözlemlenir. Bu gözlemlerin değerlendirilmesi için yer referans istasyonları gerekmektedir. Konumsal verilerin daha sağlıklı elde edilmesi için; yer referans noktasının uçağa olan uzaklığının; hiçbir halde 25 km.den daha fazla olmaması prensibine ve gözlemlerin değerlendirilmesinde hassas efemeris bilgilerin kullanılmasına dikkat edilmiştir.

Bu kapsamda TUSAGA Aktif İstasyonları 1s aralıklı GNSS kayıtlarına ek olarak güvenlik önlemi olarak yerde uçuş yapılacak alanın uygun yerlerinde iki adet yer referans noktası da tesis edilmiştir.

Şekil 3.20. Yer Referans İstasyonları

4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamında çalışılacak bloklar yer kontrol nokta sayısı, arazi sınıfı ve büyüklüğüne göre sınıflandırılmıştır. Orman bloklarına ait kamera, uçuş zamanı ve blok geometri bilgileri Çizelge 4.1'de, blok uydu fotografları Şekil 4.1'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Orman Bloklarına Ait Bilgiler

Arazi_Sınıfı	**Blok_No**	9	109
Orman	**Bölge**	Avrupa	Asya
	Kamera	DMC 230	Ultracam_XP
	GNSS_IMU_System	Class 5	Class 4
	Blok_Alanı(km)	63.83	64.14
	Blok_Geometrisi	Dikdörtgen	Dikdörtgen
	YKN_Sayısı	22	20
	Fotograf_Alım_Zamanı	09.2012 07.2013	07.2013 08.2013

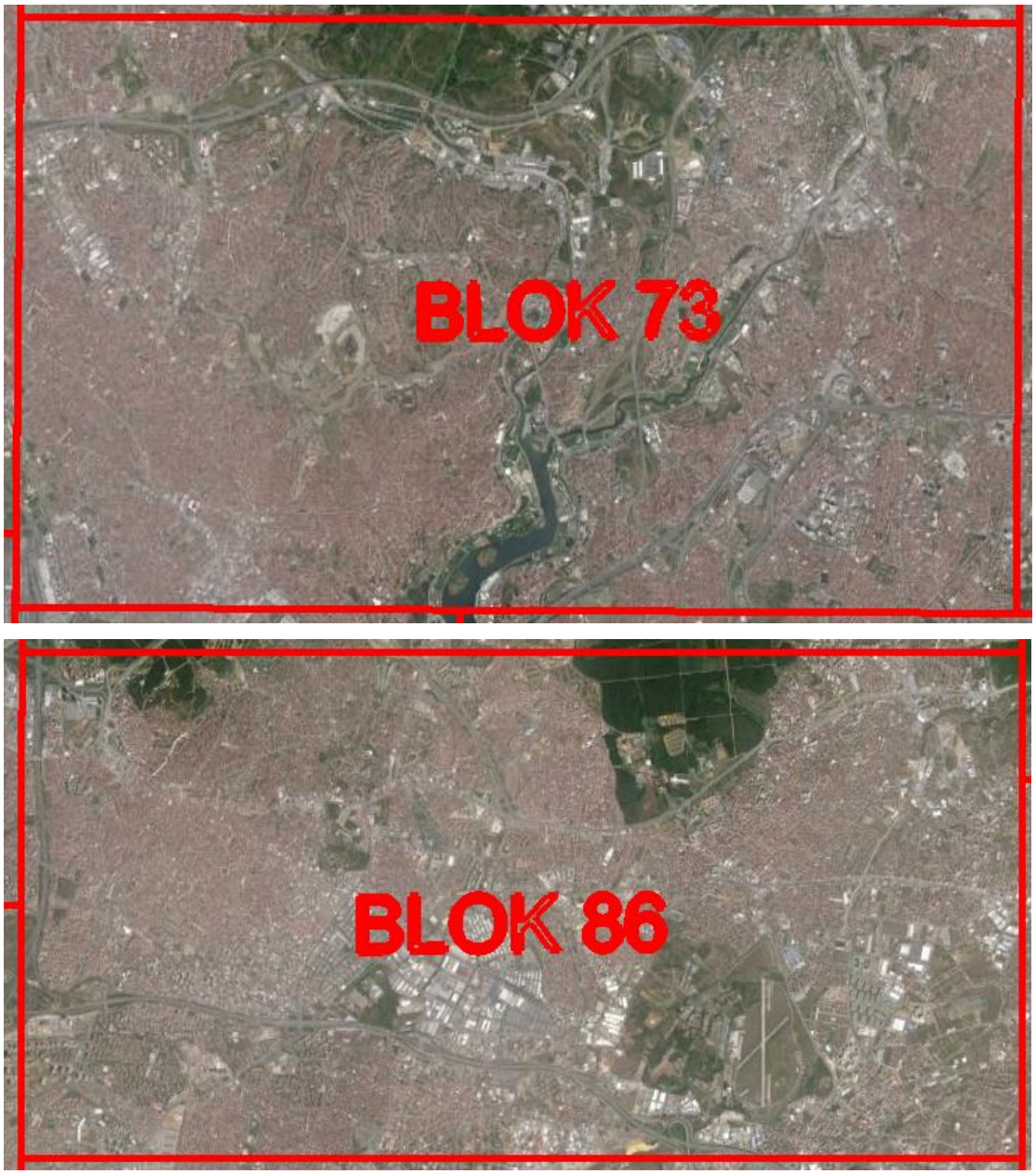

Şekil 4.1. Orman Blokları

Meskun bloklara ait kamera, uçuş zamanı ve blok geometri bilgileri Çizelge 4.2'de , blok uydu fotografları Şekil 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Meskun Bloklara Ait Bilgiler

Arazi_Sınıfı	Blok_No	73	86
Meskun	Bölge	Avrupa	Asya
	Kamera	DMC 230	Ultracam_XP
	GNSS_IMU_System	Class 5	Class 4
	Blok_Alanı(km)	52.52	61.32
	Blok_Geometrisi	Dikdörtgen	Dikdörtgen
	YKN_Sayısı	16	24
	Fotograf_Alım_Zamanı	08.2013	08.2013

Şekil 4.2. Meskun Bloklar

Tarım bloklarınaa ait kamera, uçuş zamanı ve blok geometri bilgileri Çizelge 4.3'de , blok uydu fotografları Şekil 4.3'de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Tarım Bloklarına Ait Bilgiler

Arazi_Sınıfı	**Blok_No**	33	103
Tarım	**Bölge**	Avrupa	Asya
	Kamera	DMC 230	Ulrcam_XP
	GNSS_IMU_System	Class 5	Class 4
	Blok_Alanı(km)	64.10	73.27
	Blok_Geometrisi	Dikdörtgen	Dikdörtgen
	YKN_Sayısı	36	27
	Fotograf_Alım_Zamanı	08.2013	08.2013

Şekil 4.3. Tarım Blokları

Blokların görüntü eşlemeleri Z/I Automatic triangulatin programında otomatik yapılmıştır. Otomatik (tie/pass) noktalarının toplanmasından sonra, relatif doğruluğu etkileyen noktalar temizlenmiştir. Blok içinde boş kalan yerler manuel eşleştirilmiştir. Tüm blokların fotogrametrik nirengi toplama işlemleri bu işlem adımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

4.1. Dengeleme ve Versiyon Oluşturma Yöntemi

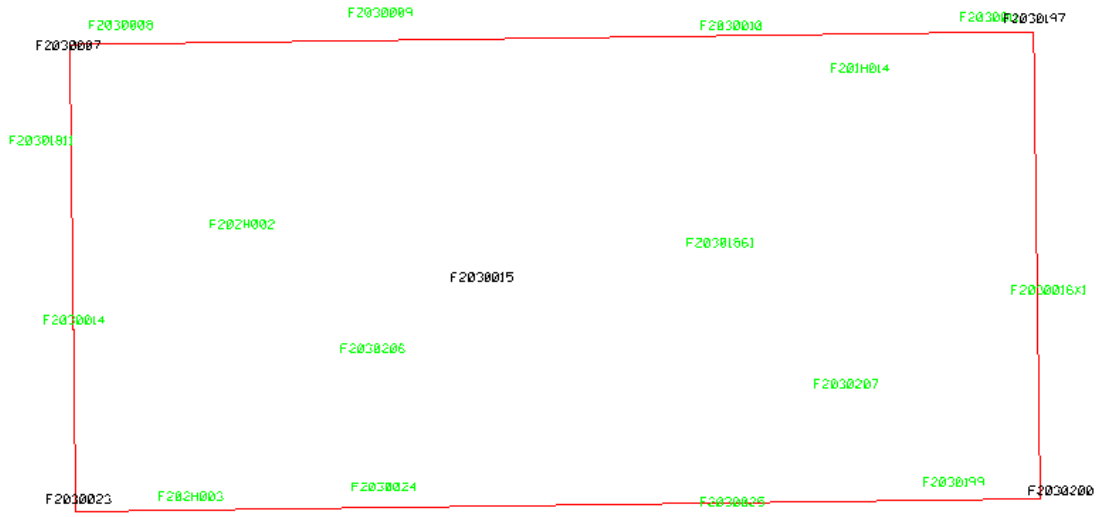
Tüm bloklar kendi sınıflandırması içerisinde aynı versiyonlarda dengelenmiştir. Bloklardan versiyonlar oluşturulurken, jeodezik yapıya önem verilmiştir. Genel yaklaşım staratejisi,

i. Blok Köşe Noktaları (Deney Düzeneği-1)
ii. Blok Düşey Kenarları (Deney Düzeneği-2)
iii. Blok Yatay Kenarları (Deney Düzeneği-3)
iv. Blok Ortaları (Deney Düzeneği-4)
v. Blok Köşe-Kenar ve Ortalarında (Deney Düzeneği-5) yer kontol noktası ağırlıklı olacak Şekilde versiyonlar oluşturulmuştur.

Seçilen yer kontrol noktalarının dışında, blokların değerlendirilmesi için kalan yer noktaları check noktası olarak seçilmiştir. Şekillerde ki , yeşil renkler denetleme noktalarını, siyah renklerde yer kontrol noktalarını temsil etmektedir.

4.1.1. Orman Blokları

Orman bloklarında eşleme noktalarının eksikliği nedeniyle self-calibration yapılmamıştır. Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 9 (1.1-A), 16 denetleme noktası ve 5 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.4'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,6 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.4'de gösterilmiştir.

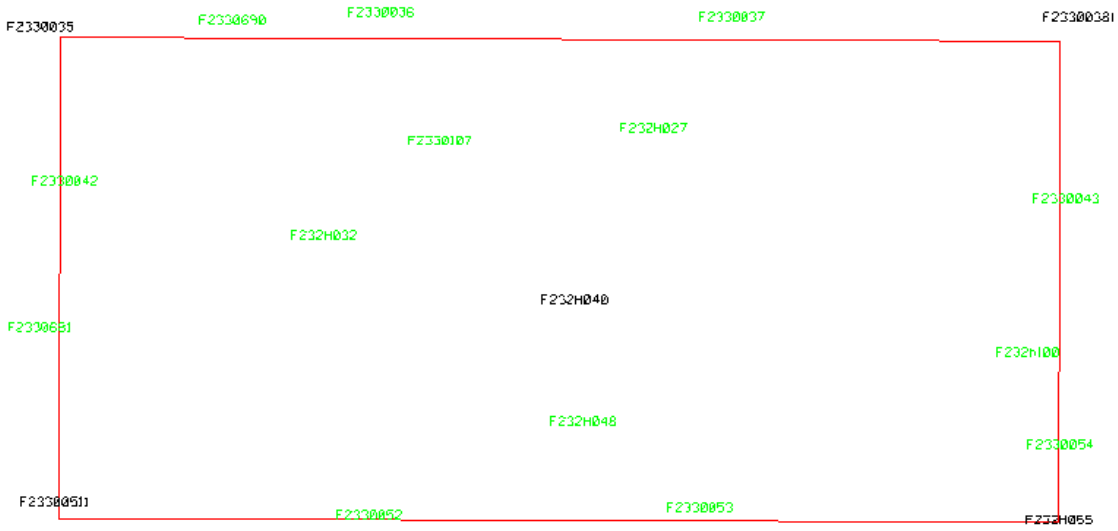

Şekil 4.4: Deney Düzeneği (1.1-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.4. Deney Düzeneği 1.1-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.1-A (Blok 9)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.016	0.006	0.003	0.012
RMS Check	0.074	0.106	0.146	0.091
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.023	0.011	0.005	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.020	0.022	0.072	
RMS Photo Position	0.024	0.023	0.023	
RMS Photo Attitude	0.002	0.002	0.002	
Std Dev Photo Position	0.033	0.054	0.045	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

Sigma:	1.6 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 109 (1.1-B), 14 denetleme noktası ve 5 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.5'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,9 µ'dir Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.5'de gösterilmiştir.

Şekil 4.5: Deney Düzeneği (1.1-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.5. Deney Düzeneği 1.1-B'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.1-B (Blok 109)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.000	0.000
RMS Check	0.062	0.056	0.145	0.059
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.001	0.000	0.000	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.021	0.025	0.082	
RMS Photo Position	0.026	0.029	0.022	
RMS Photo Attitude	0.001	0.001	0.001	
Std Dev Photo Position	0.035	0.056	0.047	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

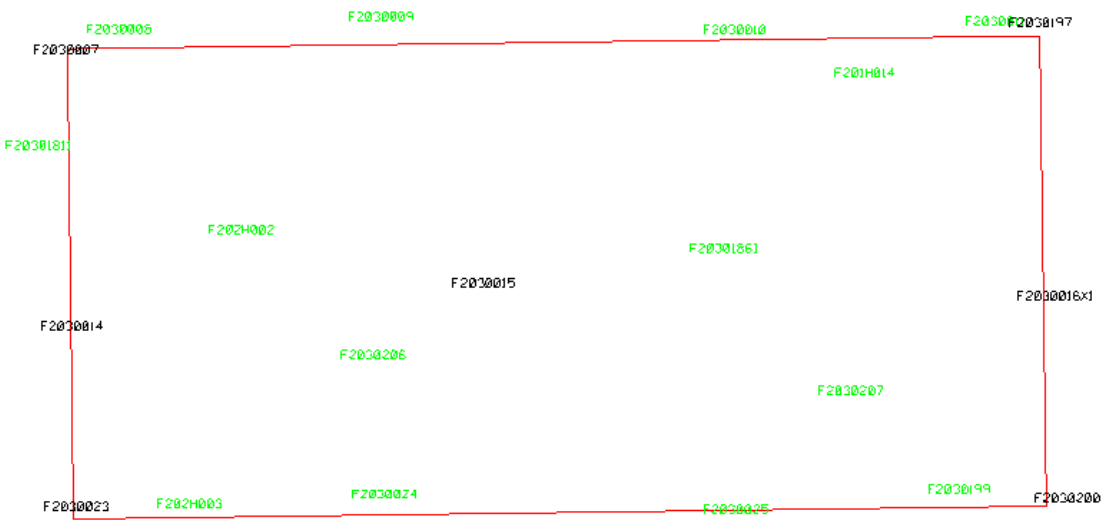
Sigma:	1.9 um

Orman bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 1.1'de, denetleme noktalarından elde edilen karesel ortalama hatalar ise Çizelge 4.6'de verilmiştir.

Çizelge 4.6. Deney Düzeneği 1.1'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 1.1-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.076	0.110	0.151
Deney Düzeneği 1.1-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.064	0.058	0.151

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 9 (1.2-A), 14 denetleme noktası ve 7 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.6'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,6 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.7'de gösterilmiştir.

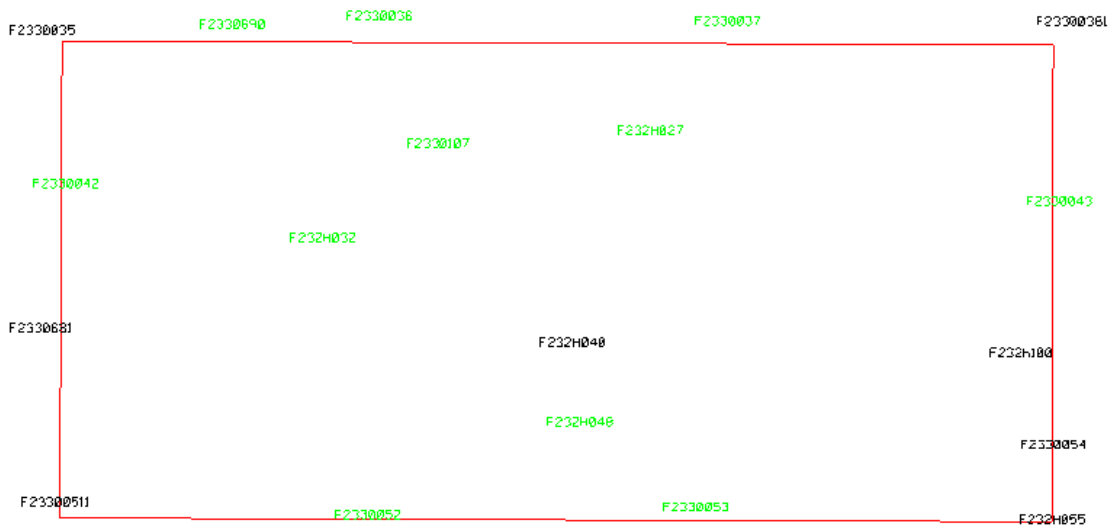

Şekil 4.6: Deney Düzeneği (1.2-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.7 Deney Düzeneği 1.2-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.2-A (Blok 9)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.016	0.009	0.005	0.013
RMS Check	0.086	0.106	0.132	0.097
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.025	0.020	0.009	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.019	0.020	0.067	
RMS Photo Position	0.024	0.023	0.023	
RMS Photo Attitude	0.002	0.002	0.002	
Std Dev Photo Position	0.031	0.052	0.038	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

Sigma:	1.6 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 109 (1.2-B), 11 denetleme noktası ve 7 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.7'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,9 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.8'de gösterilmiştir

Şekil 4.7. Deney Düzeneği (1.2-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.8. Deney Düzeneği 1.2-B'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.2-B (Blok 109)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.001	0.000
RMS Check	0.070	0.046	0.095	0.059
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.001	0.000	0.001	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.020	0.025	0.078	
RMS Photo Position	0.026	0.029	0.023	
RMS Photo Attitude	0.001	0.001	0.001	
Std Dev Photo Position	0.034	0.053	0.041	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

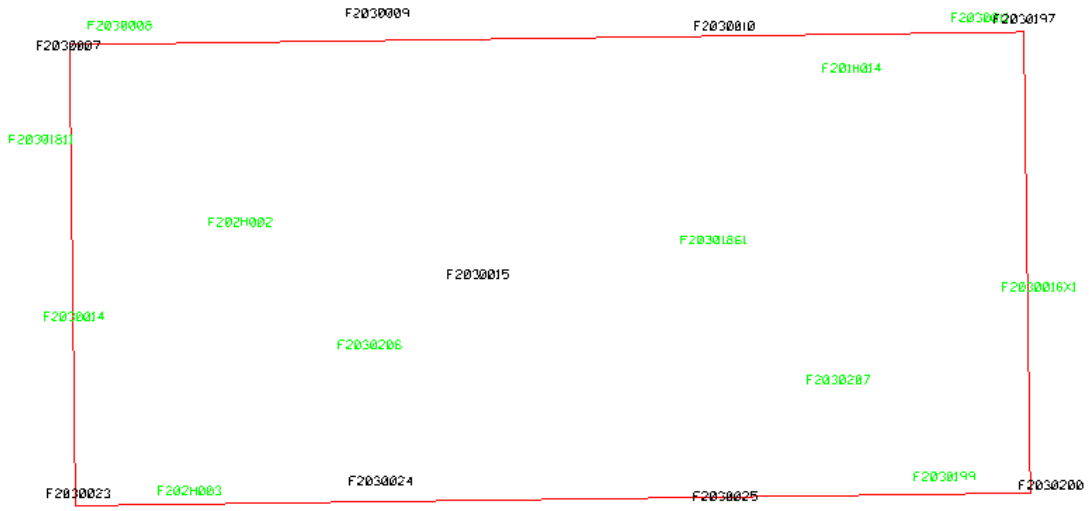
Sigma:	1.9 um

Orman bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 1.2'de, denetleme noktalarından elde edilen karesel ortalama hatalar ise Çizelge 4.9'da verilmiştir.

Çizelge 4.9: Deney Düzeneği 1.2'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 1.2-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.089	0.110	0.137
Deney Düzeneği 1.2-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.073	0.048	0.099

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 9 (1.3-A), 12 denetleme noktası ve 9 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.8'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,6 μ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.10'de gösterilmiştir.

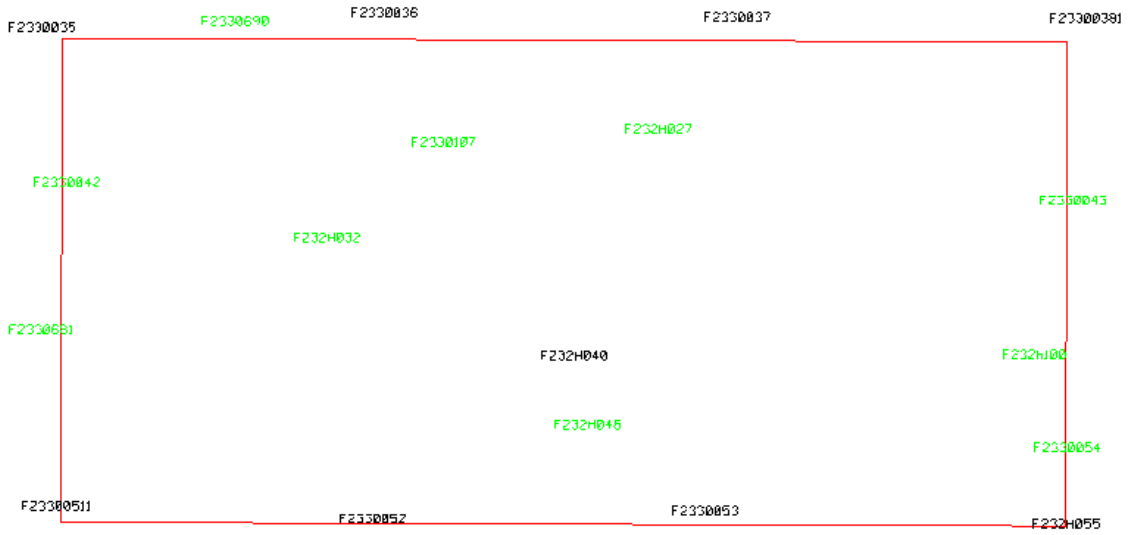

Şekil 4.8. Deney Düzeneği (1.3-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.10: Deney Düzeneği 1.3-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.3-A (Blok 9)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.021	0.014	0.015	0.018
RMS Check	0.057	0.109	0.087	0.087
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.029	0.023	0.029	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.019	0.020	0.068	
RMS Photo Position	0.025	0.023	0.023	
RMS Photo Attitude	0.002	0.002	0.002	
Std Dev Photo Position	0.032	0.052	0.038	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

Sigma:	1.6 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 109 (1.3-B), 10 denetleme noktası ve 9 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.9'da sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,9 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.11'de gösterilmiştir.

Şekil 4.9. Deney Düzeneği (1.3-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.11: Deney Düzeneği 1.3-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.3-B (Blok 109)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.000	0.000
RMS Check	0.049	0.064	0.164	0.057
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.001	0.000	0.001	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.019	0.024	0.079	
RMS Photo Position	0.026	0.029	0.022	
RMS Photo Attitude	0.001	0.001	0.001	
Std Dev Photo Position	0.034	0.054	0.043	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

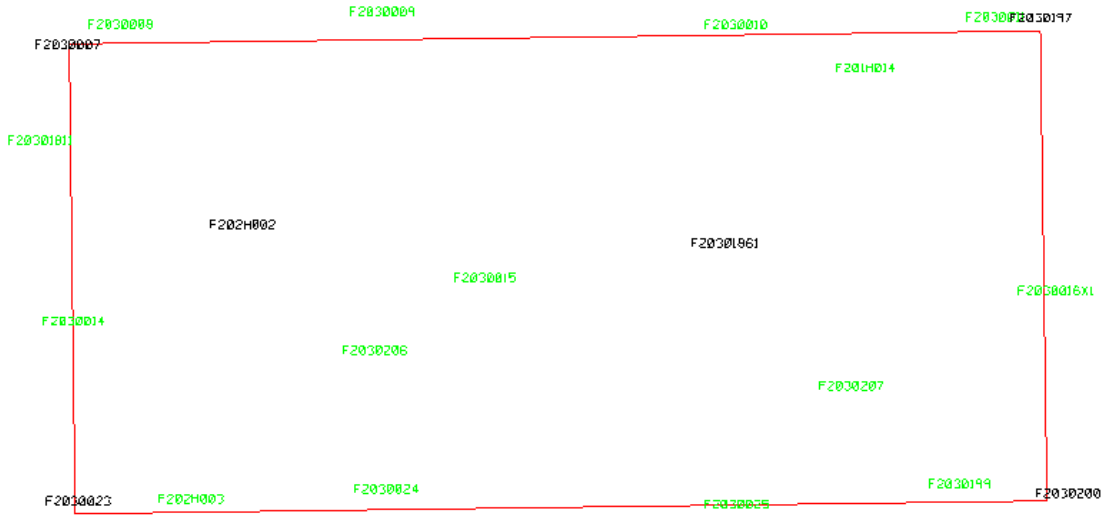
Sigma:	1.9 um

Orman bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 1.3'de, denetleme noktalarından elde edilen karesel ortalama hatalar ise Çizelge 4.12'de verilmiştir.

Çizelge 4.12. Deney Düzeneği 1.3'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 1.3-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.059	0.113	0.090
Deney Düzeneği 1.3-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.051	0.067	0.172

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 9 (1.4-A), 15 denetleme noktası ve 7 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.10'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,6 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.13'de gösterilmiştir.

Şekil 4.10. Deney Düzeneği (1.4-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.13. Deney Düzeneği 1.4-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.4-A (Blok 9)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.018	0.007	0.005	0.014
RMS Check	0.075	0.102	0.144	0.089
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.028	0.010	0.008	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.020	0.021	0.069	
RMS Photo Position	0.024	0.023	0.023	
RMS Photo Attitude	0.002	0.002	0.002	
Std Dev Photo Position	0.032	0.053	0.041	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

Sigma:	1.6 um

Deney düzeneklerinden class 4sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 109 (1.4-B), 13 denetleme noktası ve 6 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.11'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,9 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.14'de gösterilmiştir.

Şekil 4.11. Deney Düzeneği (1.4-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.14. Deney Düzeneği 1.4-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.4-B (Blok 109)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.000	0.000
RMS Check	0.065	0.051	0.148	0.059
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.001	0.000	0.000	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.020	0.025	0.080	
RMS Photo Position	0.026	0.029	0.022	
RMS Photo Attitude	0.001	0.001	0.001	
Std Dev Photo Position	0.034	0.055	0.046	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

Sigma:	1.9 um

Orman bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 1.4'de, denetleme noktalarından elde edilen karesel ortalama hatalar ise Çizelge 4.15'de verilmiştir.

Çizelge 4.15. Deney Düzeneği 1.4'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 1.4-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.078	0.105	0.148
Deney Düzeneği 1.4-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.068	0.053	0.154

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 9 (1.5-A), 7 denetleme noktası ve 12 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.12'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,6 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.16'da gösterilmiştir.

Şekil 4.12. Deney Düzeneği (1.5-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.16. Deney Düzeneği 1.5-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.5-A (Blok 9)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.022	0.027	0.012	0.025
RMS Check	0.069	0.076	0.086	0.072
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.044	0.070	0.027	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.018	0.019	0.064	
RMS Photo Position	0.024	0.023	0.022	
RMS Photo Attitude	0.002	0.001	0.002	
Std Dev Photo Position	0.031	0.050	0.032	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

Sigma:	1.6 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 109 (1.5-B), 9 denetleme noktası ve 12 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.13'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,6 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.17'de gösterilmiştir.

Şekil 4.13. Deney Düzeneği (1.5-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.17. Deney Düzeneği 1.5-B'e ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 1.5-B (Blok 109)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.000	0.000
RMS Check	0.047	0.051	0.124	0.049
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.001	0.001	0.001	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.019	0.024	0.075	
RMS Photo Position	0.026	0.029	0.023	
RMS Photo Attitude	0.001	0.001	0.001	
Std Dev Photo Position	0.033	0.051	0.036	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.001	

Sigma:	1.9 um

Orman bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 1.5'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.18'de verilmiştir.

Çizelge 4.18. Deney Düzeneği 1.5'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 1.5-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.072	0.080	0.091
Deney Düzeneği 1.5-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.050	0.055	0.132

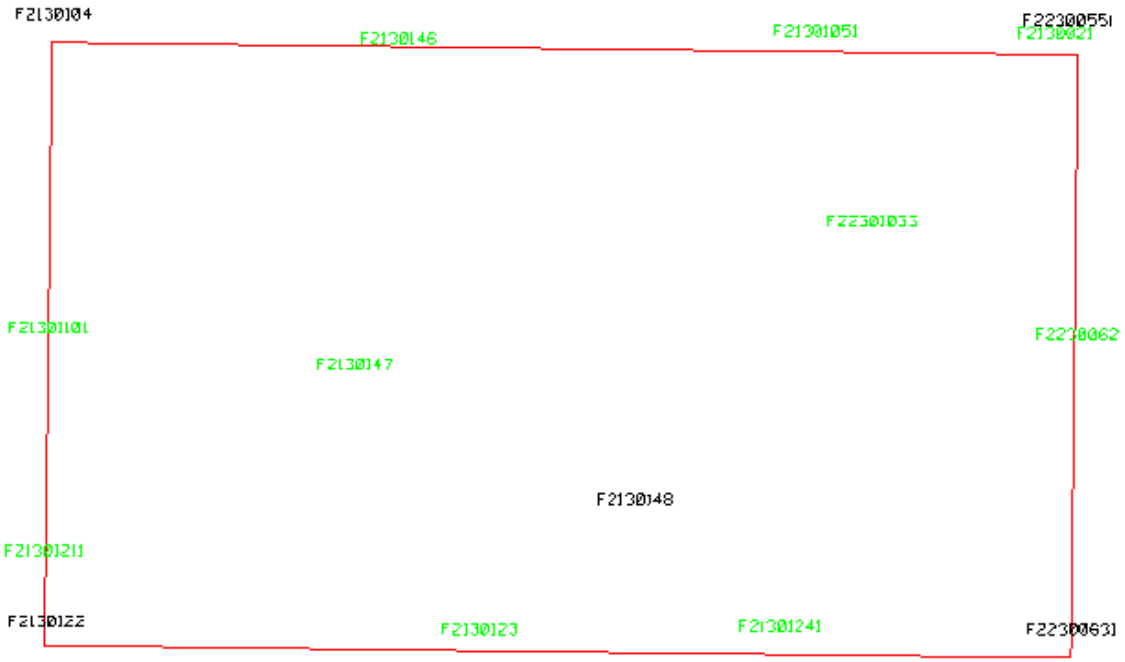
Deney düzeneği 1 grubuna ait dengeleme sonunda, denetleme noktalarına ait maksimum,mininmum ve mutlak ortalama hatalar Çizelge 4.19'da verilmiştir.

Çizelge 4.19. Deney Düzeneği 1'e ait Denetleme Noktalarındaki Maksimum,Minimum ve Mutlak Ortalama Farklar

Deney Düzeneği	Maksimum (m)			Minimum(m)			Mutlak Ortalama(m)		
	X	Y	Z	X	Y	Z	X	Y	Z
1.1-A	0.15	0.29	0.31	-0.15	-0.06	-0.23	0.06	0.08	0.12
1.2-A	0.15	0.29	0.26	-0.15	-0.09	-0.23	0.08	0.07	0.11
1.3-A	0.11	0.27	0.19	-0.07	-0.07	-0.07	0.05	0.08	0.07
1.4-A	0.17	0.27	0.30	-0.09	-0.08	-0.11	0.06	0.07	0.12
1.5-A	0.13	0.19	0.17	-0.09	-0.08	-0.03	0.06	0.06	0.07
Deney Düzeneği	**Maksimum (m)**			**Minimum(m)**			**Mutlak Ortalama(m)**		
	X	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**
1.1-B	0.11	0.11	0.33	-0.11	-0.11	-0.21	0.05	0.05	0.12
1.2-B	0.13	0.09	0.19	-0.09	-0.09	-0.20	0.06	0.04	0.08
1.3-B	0.09	0.13	0.38	-0.09	-0.13	-0.18	0.04	0.06	0.13
1.4-B	0.12	0.10	0.34	-0.11	-0.10	-0.09	0.05	0.04	0.12
1.5-B	0.10	0.08	0.26	-0.06	-0.08	-0.13	0.03	0.04	0.09

4.1.2. Meskun Blokları

Meskun blokların dengelenmesinde 12 parametreli self-calibration uygulanmış ve belirlenen jeodezik yaklaşım staratejisiyle fotogrametrik nirengi dengelemesi yapılmıştır. Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 73 (2.1-A), 10 denetleme noktası ve 5 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.14'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 μ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.20'de gösterilmiştir.

Şekil 4.14. Deney Düzeneği (2.1-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.20. Deney Düzeneği 2.1-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.1-A (Blok 73)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.001	0.000	0.001
RMS Check	0.020	0.024	0.094	0.022
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.000	0.001	0.001	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.016	0.017	0.059	
RMS Photo Position	1.109	1.054	0.950	
RMS Photo Attitude	0.005	0.007	0.006	
Std Dev Photo Position	0.026	0.039	0.033	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 86 (2.1-B), 17 denetleme noktası ve 5 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.15'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,4 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.21'de gösterilmiştir.

Şekil 4.15. Deney Düzeneği (2.1-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.21. Deney Düzeneği 2.1-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.1-B (Blok 86)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.002	0.001	0.001	0.002
RMS Check	0.053	0.044	0.170	0.049
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.004	0.001	0.002	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.017	0.020	0.062	
RMS Photo Position	0.406	0.502	0.286	
RMS Photo Attitude	0.007	0.007	0.008	
Std Dev Photo Position	0.028	0.043	0.034	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.000	

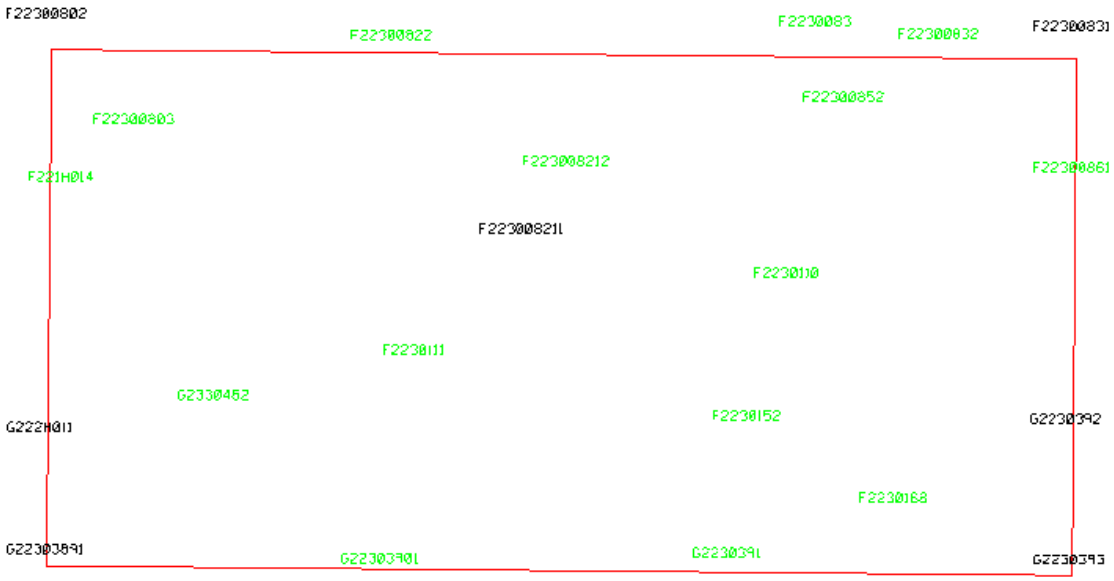
Sigma:	1.4 um

Meskun bloklardan oluşturulan deney düzeneklerinde 2.1'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.22'de verilmiştir.

Çizelge 4.22. Deney Düzeneği 2.1'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 2.1-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.020	0.025	0.099
Deney Düzeneği 2.1-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.054	0.045	0.174

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 73 (2.2-A), 15 denetleme noktası ve 7 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.16'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.23'de gösterilmiştir.

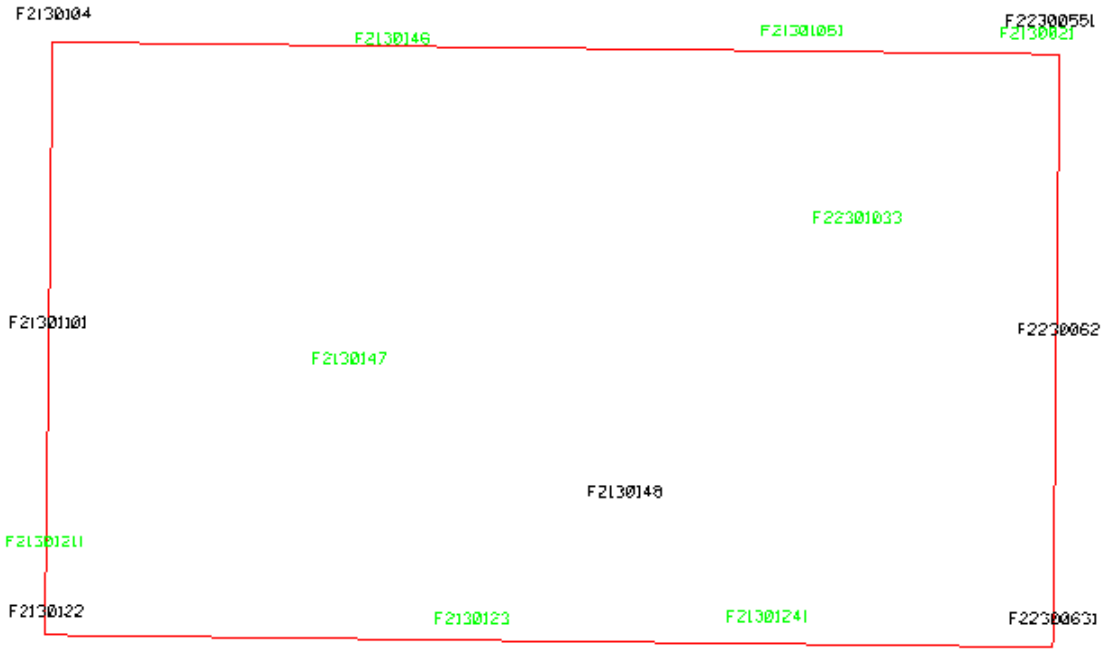

Şekil 4.16. Deney Düzeneği (2.2-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.23. Deney Düzeneği 2.2-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.2-A (Blok 73)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.001	0.000
RMS Check	0.023	0.027	0.150	0.025
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.000	0.001	0.001	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.016	0.017	0.062	
RMS Photo Position	1.086	1.013	0.877	
RMS Photo Attitude	0.006	0.007	0.006	
Std Dev Photo Position	0.026	0.040	0.034	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 86 (2.2-B), 8 denetleme noktası ve 7 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.17'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,4 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.24'de gösterilmiştir.

Şekil 4.17. Deney Düzeneği (2.2-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.24. Deney Düzeneği 2.2-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.2-B (Blok 86)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.010	0.004	0.006	0.008
RMS Check	0.049	0.041	0.143	0.045
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.015	0.007	0.010	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.016	0.020	0.060	
RMS Photo Position	0.386	0.495	0.262	
RMS Photo Attitude	0.006	0.007	0.008	
Std Dev Photo Position	0.027	0.042	0.031	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.000	

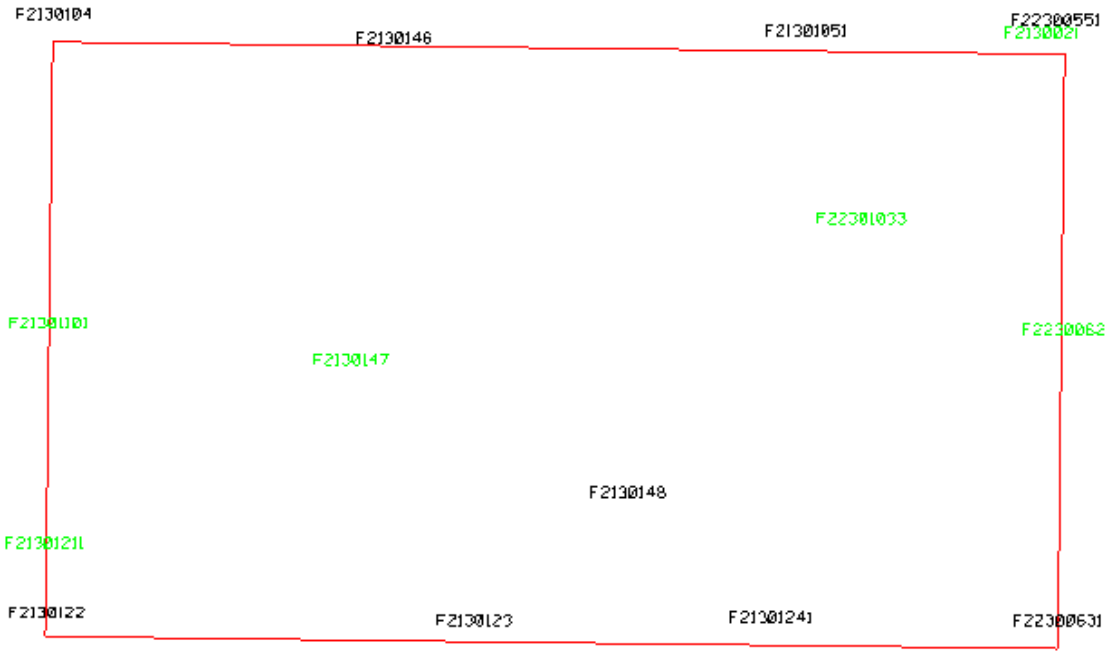
Sigma:	1.4 um

Meskun bloklardan oluşturulan deney düzeneklerinde 2.2'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.25'de verilmiştir.

Çizelge 4.25. Deney Düzeneği 2.2'ye ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 2.2-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.024	0.029	0.159
Deney Düzeneği 2.2-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.051	0.042	0.147

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 73 (2.3-A), 6 denetleme noktası ve 9 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.18'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.26'da gösterilmiştir.

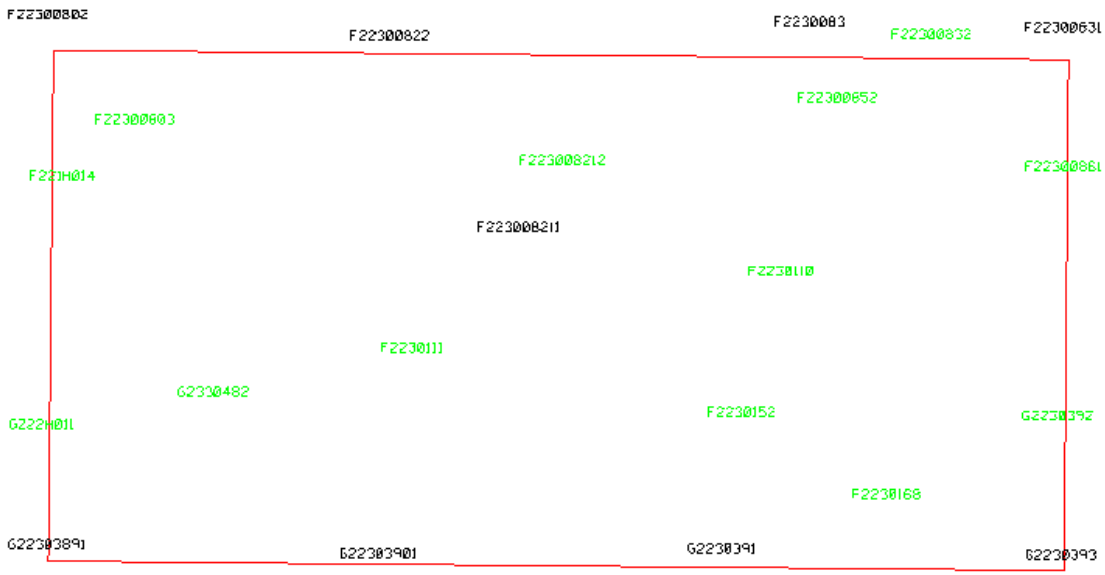

Şekil 4.18. Deney Düzeneği (2.3-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.26. Deney Düzeneği 2.3-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.3-A (Blok 73)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.001	0.003	0.000
RMS Check	0.019	0.035	0.086	0.028
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.001	0.001	0.006	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.015	0.016	0.055	
RMS Photo Position	1.104	1.043	0.945	
RMS Photo Attitude	0.005	0.007	0.006	
Std Dev Photo Position	0.024	0.038	0.026	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 86 (2.3-B), 13 denetleme noktası ve 9 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.19'da sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,4 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.27'de gösterilmiştir.

Şekil 4.19: Deney Düzeneği (2.3-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.27. Deney Düzeneği 2.3-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.3-B (Blok 86)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.007	0.008	0.004	0.008
RMS Check	0.064	0.032	0.123	0.050
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.014	0.016	0.007	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.016	0.020	0.060	
RMS Photo Position	0.420	0.524	0.236	
RMS Photo Attitude	0.006	0.007	0.008	
Std Dev Photo Position	0.027	0.041	0.030	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.000	

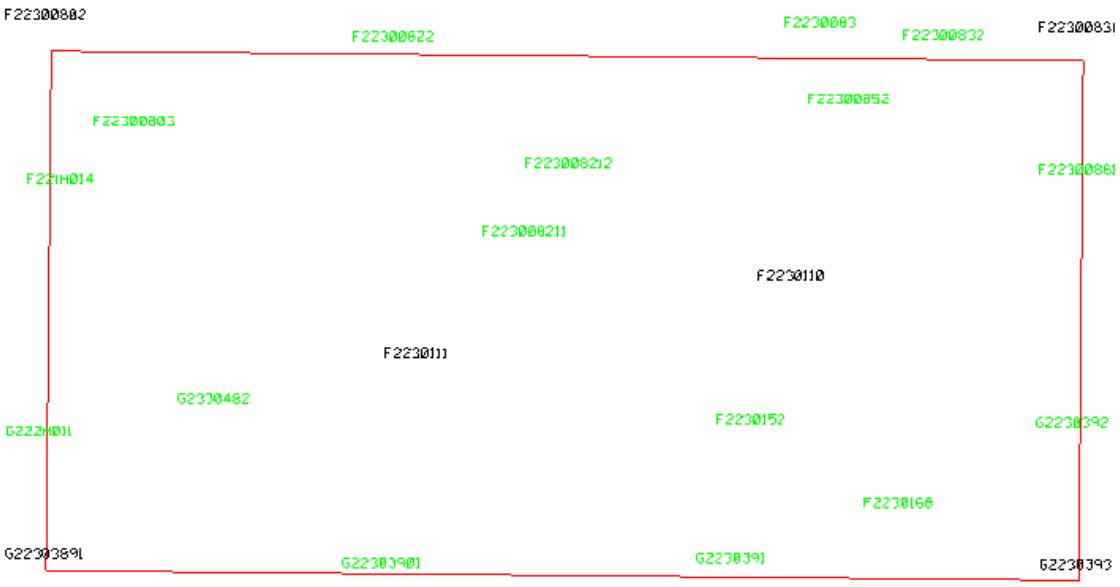
Sigma:	1.4 um

Meskun bloklardan oluşturulan deney düzeneklerinde 2.3'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.28'de verilmiştir.

Çizelge 4.28. Deney Düzeneği 2.3'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 2.3-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.020	0.033	0.081
Deney Düzeneği 2.3-B	X	Y	Z
K.O.H (m)	0.066	0.033	0.127

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 73 (2.4-A), 16 denetleme noktası ve 6 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.20'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.29'da gösterilmiştir.

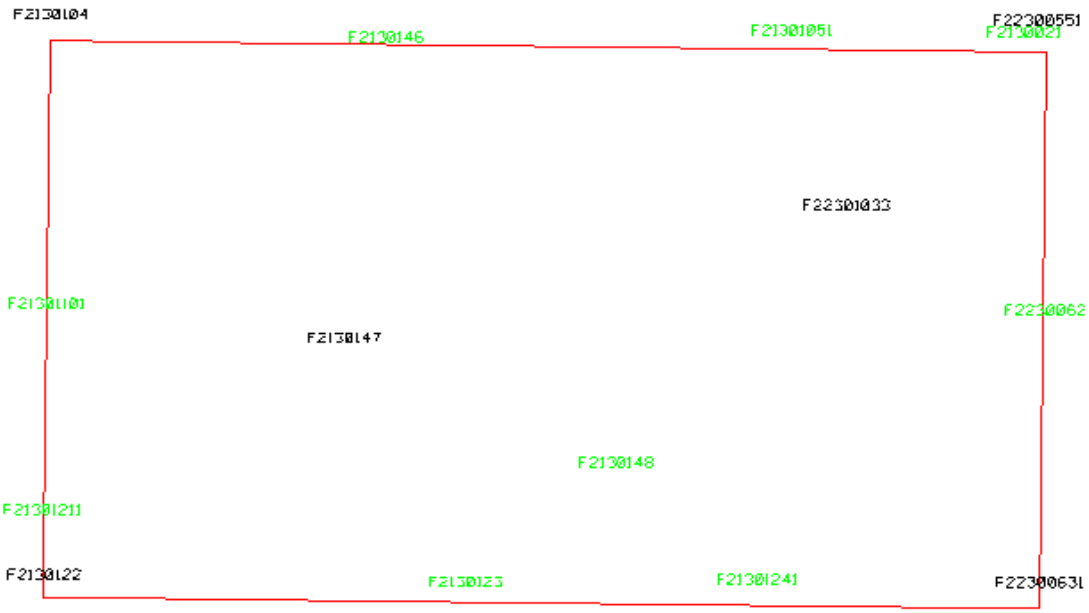

Şekil 4.20. Deney Düzeneği (2.4-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.29. Deney Düzeneği 2.4-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.4-A (Blok 73)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.000	0.000
RMS Check	0.021	0.018	0.139	0.020
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.000	0.000	0.001	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.017	0.019	0.062	
RMS Photo Position	1.093	1.034	0.872	
RMS Photo Attitude	0.006	0.007	0.006	
Std Dev Photo Position	0.026	0.042	0.035	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 86 (2.4-B), 9 denetleme noktası ve 6 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.21'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,4 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.30'da gösterilmiştir.

Şekil 4.21. Deney Düzeneği (2.4-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.30. Deney Düzeneği 2.4-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.4-B (Blok 86)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.006	0.002	0.004	0.004
RMS Check	0.050	0.041	0.104	0.046
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.009	0.002	0.007	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.017	0.021	0.066	
RMS Photo Position	0.396	0.520	0.238	
RMS Photo Attitude	0.006	0.007	0.008	
Std Dev Photo Position	0.028	0.045	0.039	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.000	

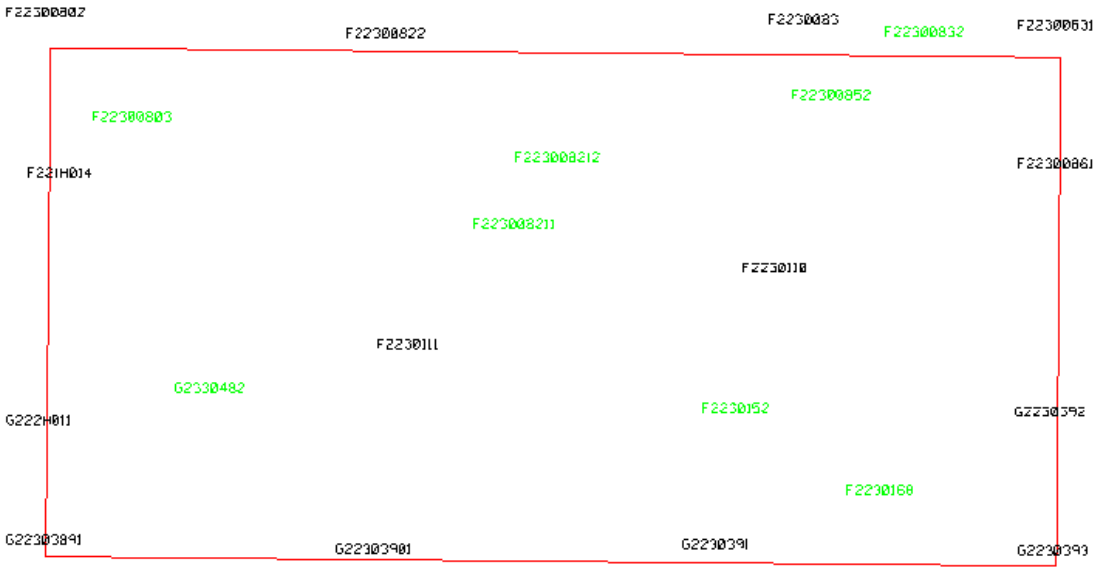
Sigma:	1.4 um

Meskun bloklardan oluşturulan deney düzeneklerinde 2.4'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.31'de verilmiştir.

Çizelge 4.31. Deney Düzeneği 2.4'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 2.4-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.022	0.019	0.147
Deney Düzeneği 2.4-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.031	0.037	0.091

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 73 (2.5-A), 8 denetleme noktası ve 14 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.22'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.32'de gösterilmiştir.

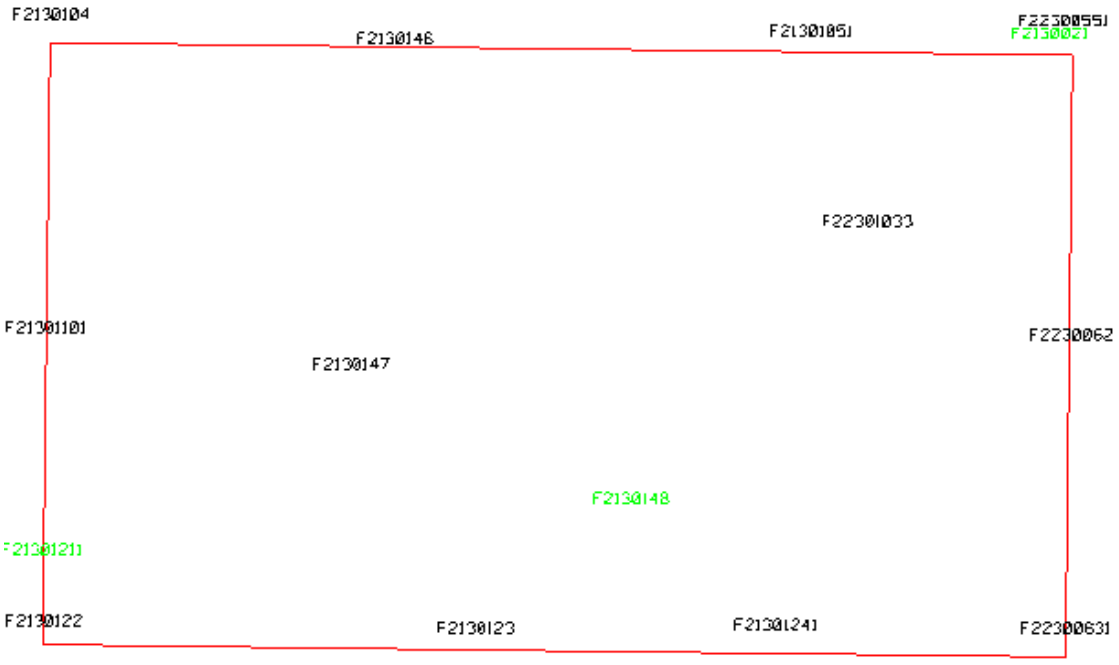

Şekil 4.22. Deney Düzeneği (2.5-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.32. Deney Düzeneği 2.5-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.5-A (Blok 73)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.001	0.003	0.001
RMS Check	0.024	0.020	0.022	0.022
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.001	0.002	0.007	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.015	0.016	0.052	
RMS Photo Position	1.095	1.064	0.920	
RMS Photo Attitude	0.004	0.007	0.006	
Std Dev Photo Position	0.023	0.035	0.021	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 86(2.5-A), 3 denetleme noktası ve 12 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.23'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,4 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.33'de gösterilmiştir.

Şekil 4.23. Deney Düzeneği (2.5-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.33. Deney Düzeneği 2.5-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 2.5-B (Blok 86)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.013	0.009	0.006	0.011
RMS Check	0.031	0.037	0.091	0.034
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.024	0.016	0.013	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.015	0.019	0.058	
RMS Photo Position	0.395	0.535	0.199	
RMS Photo Attitude	0.005	0.007	0.008	
Std Dev Photo Position	0.026	0.040	0.026	
Std Dev Photo Attitude	0.002	0.001	0.000	

Sigma:	1.4 um

Meskun bloklardan oluşturulan deney düzeneklerinde 2.5'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.34'de verilmiştir.

Çizelge 4.34. Deney Düzeneği 2.5'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 2.5-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.027	0.023	0.025
Deney Düzeneği 2.5-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.033	0.039	0.096

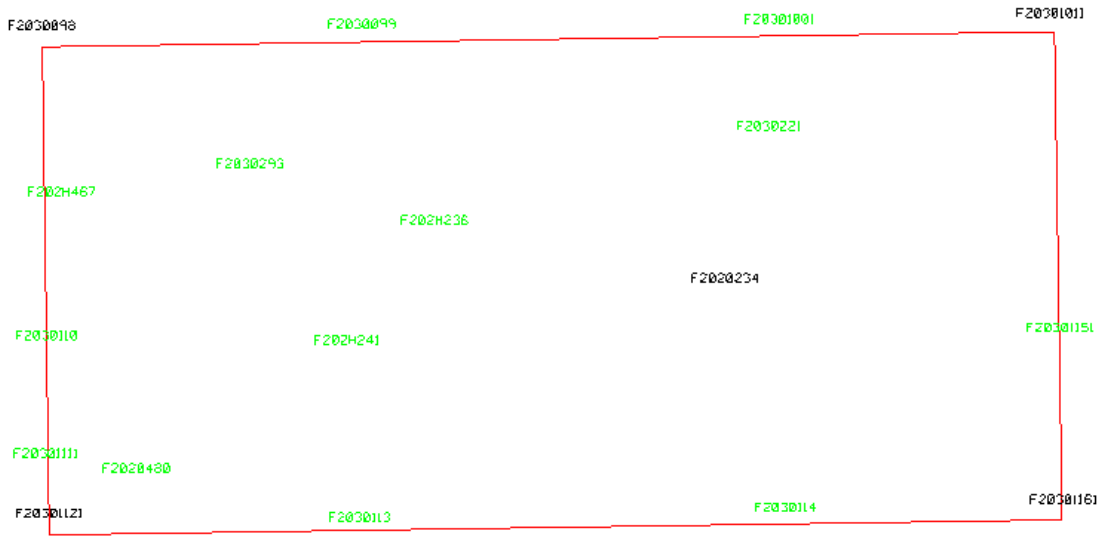
Deney düzeneği 2 grubuna ait dengeleme sonunda, denetleme noktalarına ait maksimum,minimum ve mutlak ortalama hatalar Çizelge 4.35'de verilmiştir.

Çizelge 4.35. Deney Düzeneği 2'ye ait Denetleme Noktalarındaki Maksimum,Minimum ve Mutlak Ortalama Farklar

Deney Düzeneği	Maksimum (m)			Minimum (m)			Mutlak Ortalama (m)		
	X	Y	Z	X	Y	Z	X	Y	Z
2.1-A	0.03	0.07	0.23	-0.03	-0.01	-0.10	0.02	0.01	0.07
2.2-A	0.03	0.07	0.32	-0.02	0.00	-0.11	0.02	0.02	0.10
2.3-A	0.04	0.08	0.19	-0.02	-0.01	-0.04	0.02	0.02	0.06
2.4-A	0.04	0.04	0.32	-0.04	-0.12	0.04	0.02	0.01	0.09
2.5-A	0.04	0.03	0.04	-0.03	-0.03	-0.04	0.02	0.01	0.02
Deney Düzeneği	**Maksimum (m)**			**Minimum (m)**			**Mutlak Ortalama (m)**		
	X	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**
2.1-B	0.12	0.08	0.32	-0.08	-0.08	0.01	0.04	0.04	0.15
2.2-B	0.10	0.08	0.22	-0.09	-0.08	-0.01	0.04	0.03	0.12
2.3-B	0.14	0.06	0.21	-0.05	-0.06	-0.10	0.05	0.03	0.11
2.4-B	0.06	0.07	0.16	-0.06	-0.07	-0.16	0.03	0.03	0.08
2.5-B	0.06	0.07	0.16	-0.06	-0.07	-0.016	0.03	0.03	0.08

4.1.3. Tarım Blokları

Tarım blokların dengelenmesinde 12 parametreli self-calibration uygulanmış ve belirlenen jeodezik yaklaşım staratejisiyle fotogrametrik nirengi dengelemesi yapılmıştır. Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.1-A), 13 denetleme noktası ve 5 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.24'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 μ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.36'da gösterilmiştir.

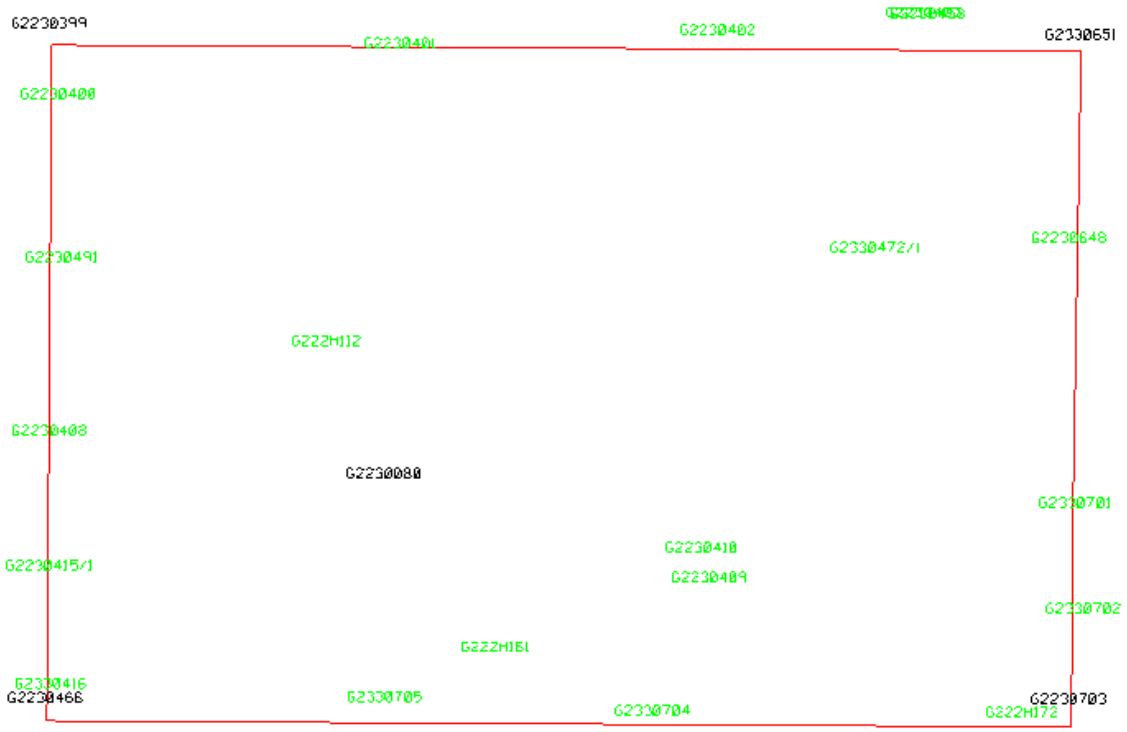

Şekil 4.24. Deney Düzeneği (3.1-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.36. Deney Düzeneği 3.1-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.1-A (Blok 33)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.005	0.001	0.001	0.004
RMS Check	0.027	0.030	0.051	0.029
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.008	0.002	0.002	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.016	0.016	0.051	
RMS Photo Position	0.614	0.267	0.652	
RMS Photo Attitude	0.003	0.005	0.008	
Std Dev Photo Position	0.025	0.041	0.027	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 103 (3.1-B), 20 denetleme noktası ve 5 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.25'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,5 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.37'de gösterilmiştir.

Şekil 4.25. Deney Düzeneği (3.1-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.37. Deney Düzeneği 3.1-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.1-B (Blok 103)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.014	0.011	0.012	0.013
RMS Check	0.039	0.040	0.152	0.039
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.028	0.021	0.023	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.016	0.018	0.054	
RMS Photo Position	0.558	0.637	0.228	
RMS Photo Attitude	0.008	0.008	0.008	
Std Dev Photo Position	0.027	0.035	0.033	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

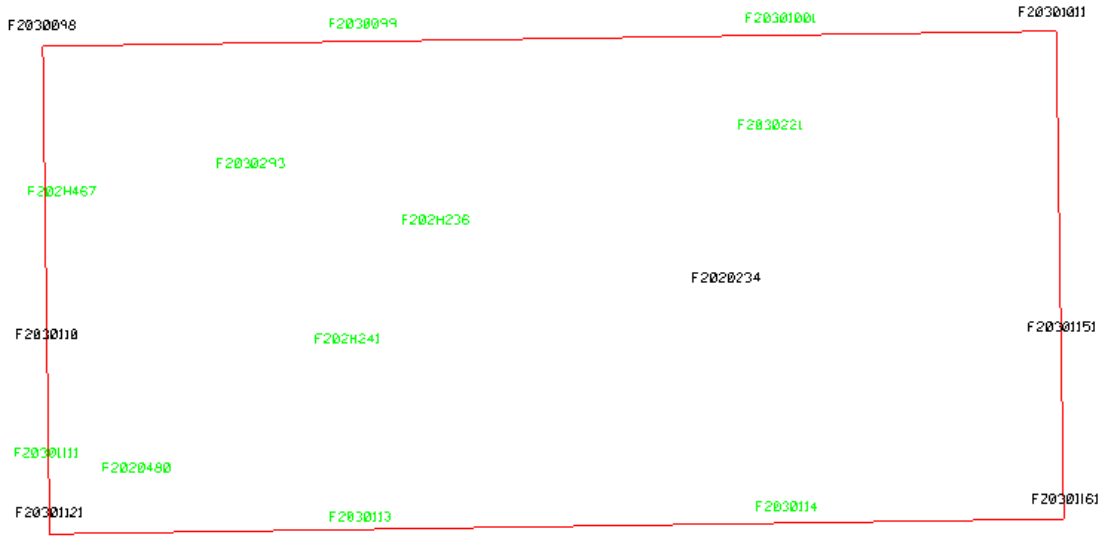
Sigma:	1.5 um

Tarım bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 3.1'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.38'de verilmiştir.

Çizelge 4.38. Deney Düzeneği 3.1'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 3.1-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.027	0.023	0.025
Deney Düzeneği 3.1-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.033	0.039	0.096

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.2-A), 11 denetleme noktası ve 7 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.26'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.39'de gösterilmiştir.

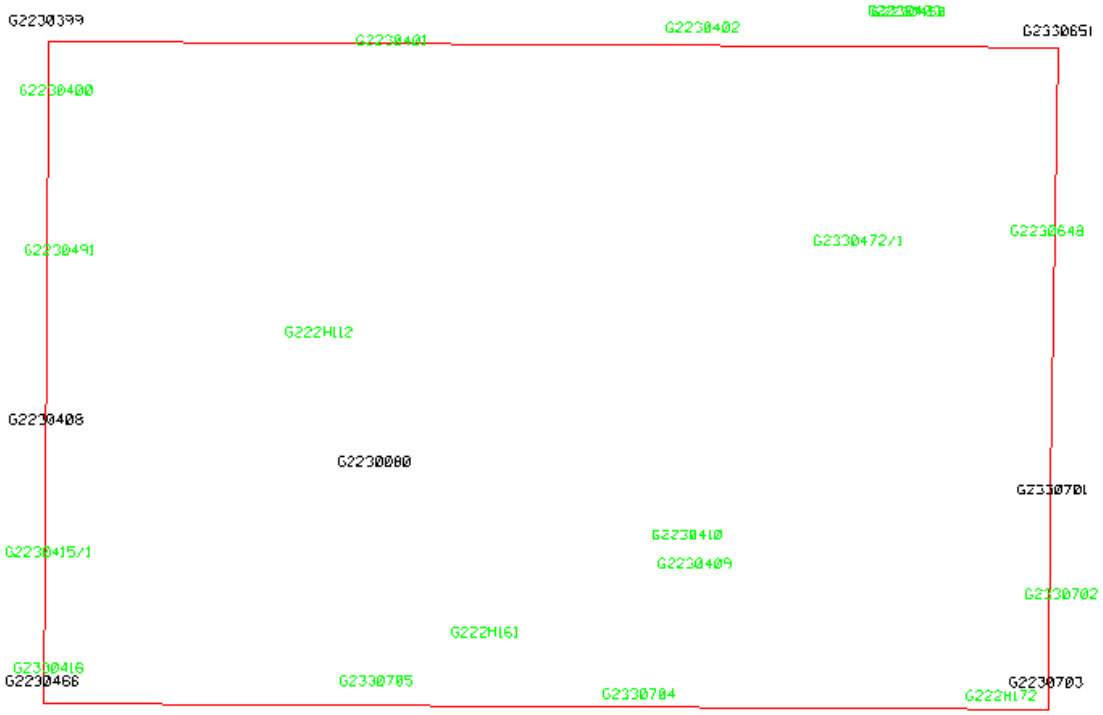

Şekil 4.26. Deney Düzeneği (3.2-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.39. Deney Düzeneği 3.2-A'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.2-A (Blok 33)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.013	0.010	0.009	0.012
RMS Check	0.043	0.043	0.135	0.043
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.022	0.017	0.013	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.016	0.017	0.053	
RMS Photo Position	0.547	0.635	0.224	
RMS Photo Attitude	0.008	0.008	0.008	
Std Dev Photo Position	0.026	0.034	0.031	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.5 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.2-B), 18 denetleme noktası ve 7 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.27'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,5 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.40'de gösterilmiştir.

Şekil 4.27. Deney Düzeneği (3.2-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.40. Deney Düzeneği 3.2-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.2 -B (Blok 103)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.013	0.010	0.009	0.012
RMS Check	0.043	0.043	0.135	0.043
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.022	0.017	0.013	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.016	0.017	0.053	
RMS Photo Position	0.547	0.635	0.224	
RMS Photo Attitude	0.008	0.008	0.008	
Std Dev Photo Position	0.026	0.034	0.031	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

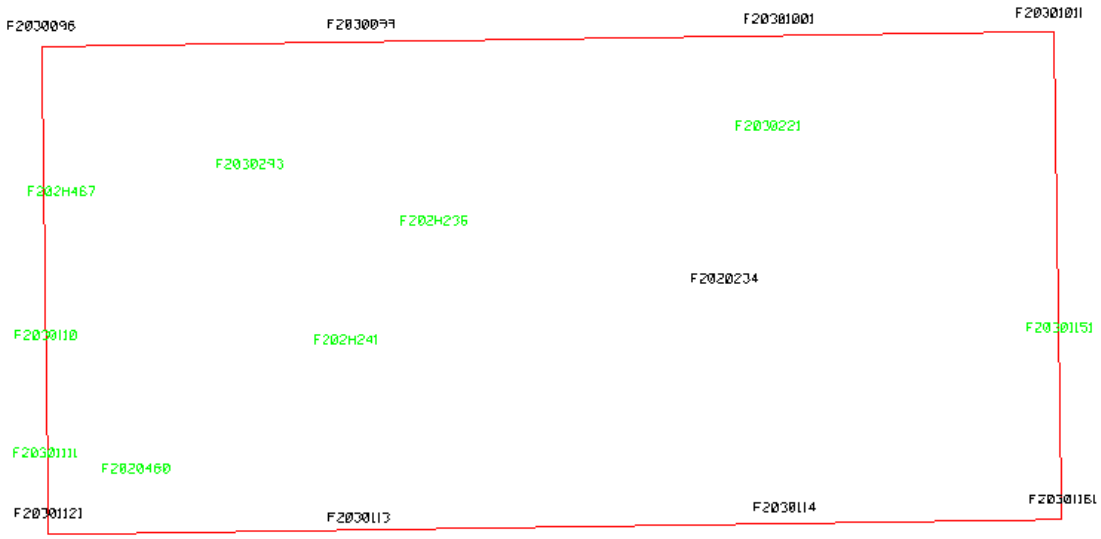
Sigma:	1.5 um

Tarım bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 3.2'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.41'de verilmiştir.

Çizelge 4.41. Deney Düzeneği 3.2'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 3.2-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.027	0.019	0.057
Deney Düzeneği 3.2-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.041	0.038	0.095

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.3-A), 9 denetleme noktası ve 9 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.28'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.42'de gösterilmiştir.

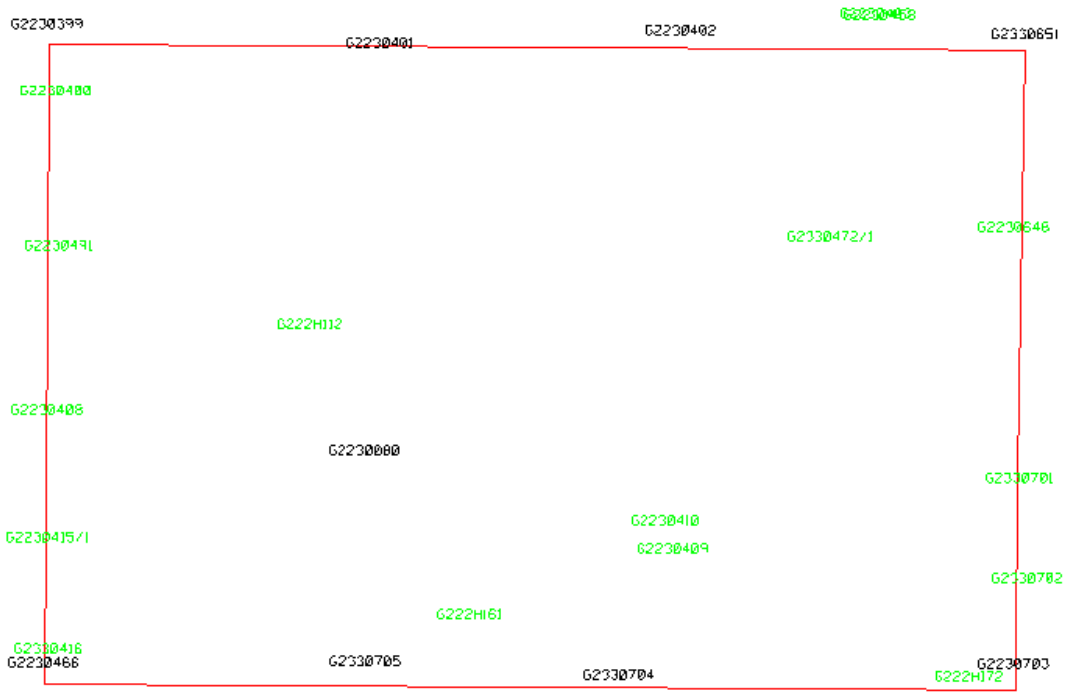

Şekil 4.28. Deney Düzeneği (3.3-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.42. Deney Düzeneği 3.3-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.3-A (Blok 33)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.010	0.005	0.006	0.008
RMS Check	0.020	0.024	0.058	0.022
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.018	0.010	0.013	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.015	0.015	0.048	
RMS Photo Position	0.612	0.260	0.650	
RMS Photo Attitude	0.003	0.005	0.008	
Std Dev Photo Position	0.024	0.040	0.023	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.3-B), 16 denetleme noktası ve 9 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.29'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,5 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.43'de gösterilmiştir.

Şekil 4.29. Deney Düzeneği (3.3-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.43. Deney Düzeneği 3.3-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.3-B (Blok 103)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.005	0.010	0.010	0.008
RMS Check	0.045	0.035	0.128	0.040
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.008	0.028	0.024	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.015	0.017	0.051	
RMS Photo Position	0.565	0.665	0.213	
RMS Photo Attitude	0.008	0.008	0.008	
Std Dev Photo Position	0.026	0.034	0.029	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

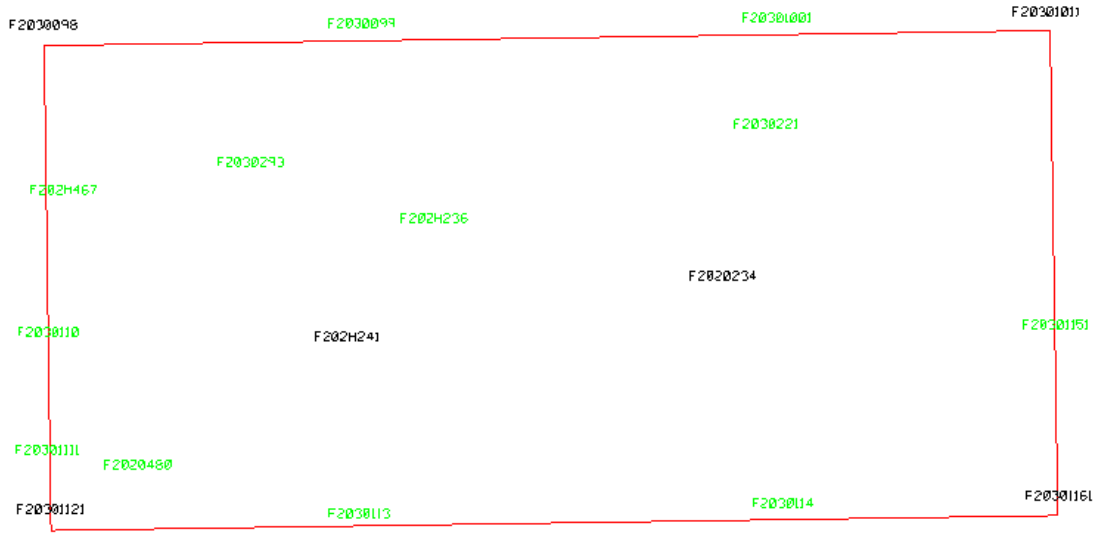
Sigma:	1.5 um

Tarım bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 3.3'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.44'de verilmiştir.

Çizelge 4.44. Deney Düzeneği 3.3'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 3.3-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.021	0.024	0.059
Deney Düzeneği 3.3-B	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.046	0.036	0.132

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.4-A), 12 denetleme noktası ve 6 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.30'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.45'de gösterilmiştir.

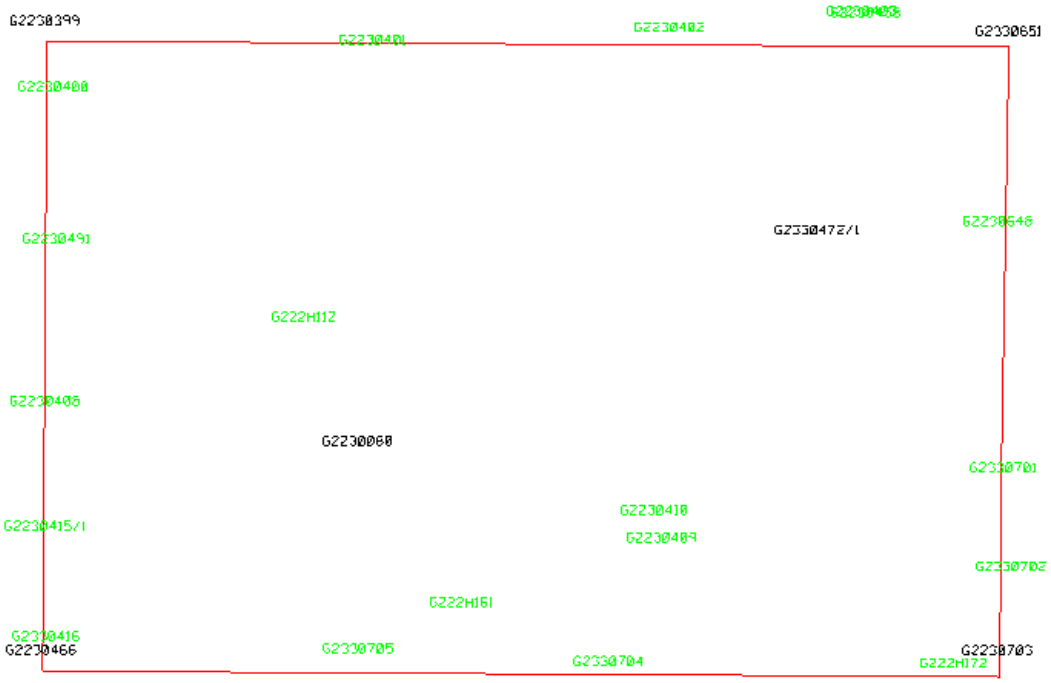

Şekil 4.30. Deney Düzeneği (3.4-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.45. Deney Düzeneği 3.4-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.4-A (Blok 33)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.007	0.004	0.006	0.006
RMS Check	0.028	0.028	0.055	0.028
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.016	0.007	0.013	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.015	0.015	0.049	
RMS Photo Position	0.623	0.261	0.648	
RMS Photo Attitude	0.003	0.005	0.008	
Std Dev Photo Position	0.025	0.040	0.025	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.4-B), 19 denetleme noktası ve 6 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.31'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,5 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.46'de gösterilmiştir.

Şekil 4.31. Deney Düzeneği (3.4-B) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.46. Deney Düzeneği 3.4-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.4-B (Blok 103)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.009	0.011	0.011	0.010
RMS Check	0.044	0.036	0.122	0.040
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.024	0.027	0.021	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.015	0.017	0.051	
RMS Photo Position	0.575	0.665	0.222	
RMS Photo Attitude	0.007	0.008	0.008	
Std Dev Photo Position	0.026	0.034	0.028	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.5 um

Tarım bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 3.4'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.47'de verilmiştir.

Çizelge 4.47. Deney Düzeneği 3.4'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 3.4-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.028	0.029	0.057
Deney Düzeneği 3.4-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.041	0.038	0.095

Deney düzeneklerinden class 5 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.5-A), 6 denetleme noktası ve 12 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.32'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,3 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.48'de gösterilmiştir.

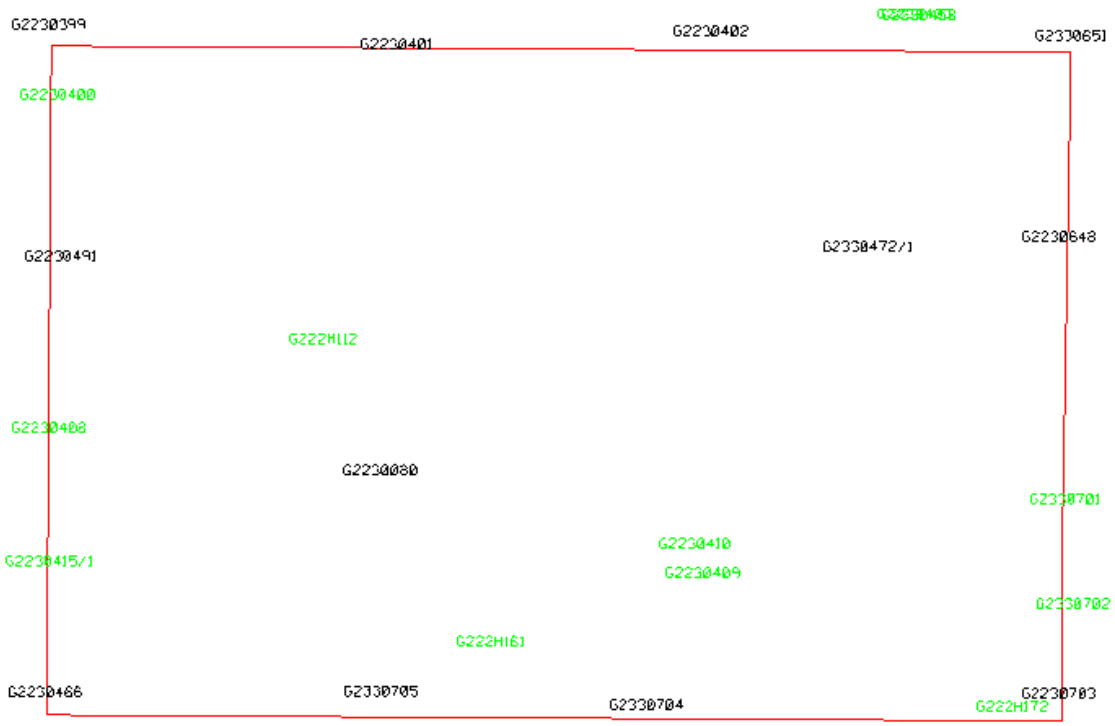

Şekil 4.32. Deney Düzeneği (3.5-A) Jeodezik Yapı

Çizelge 4.48. Deney Düzeneği 3.5-A'ya ait Dengeleme Sonuçları

Deney Düzeneği 3.5-A (Blok 33)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.008	0.010	0.005	0.009
RMS Check	0.017	0.019	0.062	0.018
RMS Limits	0.040	0.040	0.040	
Max Ground Residual	0.017	0.023	0.012	
Residual Limits	0.120	0.120	0.120	
Mean Std Dev Object	0.014	0.014	0.047	
RMS Photo Position	0.609	0.256	0.652	
RMS Photo Attitude	0.003	0.005	0.008	
Std Dev Photo Position	0.024	0.039	0.021	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.3 um

Deney düzeneklerinden class 4 sistemiyle görüntü alımı gerçekleştirilen Blok 33 (3.5-B), 12 denetleme noktası ve 12 yer kontrol noktasından oluşmaktadır.Blok kanavası Şekil 4.33'de sunulmuştur. Blok dengelemesinde sigma değeri 1,5 µ'dir. Blok dengeleme sonuçları Çizelge 4.49'de gösterilmiştir.

Şekil 4.33. Deney Düzeneği (3.5-B) Jeodezik Yapı

Deney Düzeneği 3.5-B (Blok 103)				
Parameter	**X/Omega**	**Y /Phi**	**Z / Kappa**	**XY**
RMS Control	0.000	0.000	0.001	0.000
RMS Check	0.039	0.036	0.092	0.038
RMS Limits	0.040	0.040	0.050	
Max Ground Residual	0.001	0.000	0.001	
Residual Limits	0.120	0.120	0.150	
Mean Std Dev Object	0.014	0.015	0.048	
RMS Photo Position	0.556	0.655	0.227	
RMS Photo Attitude	0.007	0.008	0.008	
Std Dev Photo Position	0.025	0.032	0.023	
Std Dev Photo Attitude	0.001	0.001	0.000	

Sigma:	1.5 um

Çizelge 4.49. Deney Düzeneği 3.5-B'ye ait Dengeleme Sonuçları

Tarım bloklarından oluşturulan deney düzeneklerinde 3.5'de, denetleme noktalarından elde edilen, karesel ortalama hatalar Çizelge 4.50'de verilmiştir.

Çizelge 4.50. Deney Düzeneği 3.5'e ait karesel ortalama hatalar (K.O.H)

Deney Düzeneği 3.5-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.017	0.019	0.063
Deney Düzeneği 3.5-A	**X**	**Y**	**Z**
K.O.H (m)	0.041	0.038	0.095

Deney düzeneği 3 grubuna ait dengeleme sonunda, denetleme noktalarına ait maksimum,mininmum ve mutlak ortalama hatalar Çizelge 4.51'de verilmiştir.

Çizelge 4.51. Deney Düzeneği 3'e ait Denetleme Noktalarındaki Mutlak Maksimum,Minimum ve Ortalama Farklar

Deney Düzeneği	**Maksimum (m)**			**Minimum (m)**			**Mutlak Ortalama (m)**		
	X	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**
3.1-A	0.06	0.10	0.10	-0.06	-0.10	-0.09	0.02	0.02	0.04
3.2-A	0.07	0.06	0.11	-0.05	-0.03	-0.07	0.03	0.03	0.08
3.3-A	0.05	0.08	0.12	-0.03	-0.08	-0.04	0.04	0.03	0.10
3.4-A	0.06	0.08	0.11	-0.06	-0.08	-0.03	0.03	0.03	0.08
3.5-A	0.04	0.04	0.12	-0.03	-0.03	-0.04	0.03	0.03	0.08
Deney Düzeneği	**Maksimum (m)**			**Minimum (m)**			**Mutlak Ortalama (m)**		
	X	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**	**X**	**Y**	**Z**
3.1-B	0.09	0.08	0.39	-0.09	-0.08	-0.17	0.03	0.03	0.12
3.2-B	0.09	0.07	0.22	-0.03	-0.06	-0.15	0.03	0.03	0.08
3.3-B	0.08	0.08	0.32	-0.06	-0.04	-0.08	0.04	0.03	0.10
3.4-B	0.09	0.07	0.22	-0.03	-0.06	-0.08	0.03	0.03	0.08
3.5-B	0.09	0.07	0.22	-0.03	-0.06	-0.08	0.03	0.03	0.08

Blok dengelemesinde kontrol kriteri bloktaki konum ve yükseklik ortalama hatasıdır. Bu nedenle denetleme noktalarına gelen karesel ortalama hatalar konum ve yükseklik için dengeleme sonunda ayrı ayrı tekrar hesaplanmıştır. Orman blokları için oluşturulan deney düzeneklerinde denetleme noktalarındaki hataların konum ve yükseklikteki karesel ortalama hataları Çizelge 4.52'de verilmiştir.

Çizelge 4.52. Deney Düzeneği 1'e ait Konum ve Yükseklikteki Karesel Ortalama Hatalar

Deney Düzeneği Numarası	Konumdaki Karesel Ortalama Hata (m)	Yükseklikteki Karesel Ortalama Hata (m)
1.1-A	0.13	0.15
1.1-B	0.09	0.15
1.2-A	0.14	0.14
1.2-B	0.09	0.10
1.3-A	0.08	0.09
1.3-B	0.08	0.17
1.4-A	0.13	0.15
1.4-B	0.09	0.15
1.5-A	0.11	0.09
1.5-B	0.11	0.13

Meskun bloklar için oluşturulan deney düzeneklerinde denetleme noktalarındaki hataların konum ve yükseklikteki karesel ortalama hataları Çizelge 4.53'de verilmiştir.

Çizelge 4.53. Deney Düzeneği 2'ye ait Konum ve Yükseklikteki Karesel Ortalama Hatalar

Deney Düzeneği Numarası	Konumdaki Karesel Ortalama Hata (m)	Yükseklikteki Karesel Ortalama Hata (m)
2.1-A	0.03	0.10
2.1-B	0.07	0.17
2.2-A	0.04	0.16
2.2-B	0.07	0.15
2.3-A	0.07	0.08
2.3-B	0.07	0.13
2.4-A	0.03	0.15
2.4-B	0.05	0.09
2.5-A	0.04	0.03
2.5-B	0.04	0.10

Tarım blokları için oluşturulan deney düzeneklerinde denetleme noktalarındaki hataların konum ve yükseklikteki karesel ortalama hataları Çizelge 4.54'de verilmiştir.

Çizelge 4.53. Deney Düzeneği 3'e ait Konum ve Yükseklikteki Karesel Ortalama Hatalar

Deney Düzeneği Numarası	Konumdaki Karesel Ortalama Hata (m)	Yükseklikteki Karesel Ortalama Hata (m)
3.1-A	0.03	0.10
3.1-B	0.07	0.17
3.2-A	0.03	0.06
3.2-B	0.06	0.10
3.3-A	0.06	0.06
3.3-B	0.06	0.13
3.4-A	0.04	0.06
3.4-B	0.06	0.10
3.5-A	0.03	0.06
3.5-B	0.03	0.10

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Yapılan tez çalışmasında arazi sınıflarına göre seçilen üç bloktan, toplam on beş adet deney düzeneği hazırlanmıştır. Hazırlanan bu deney düzeneklerinde, temel kriterler GNSS/IMU sistemlerinin farklılığı ve yer kontrol noktalarının konumlarıdır. İki farklı kamera ve GNSS/IMU sistemi ile yapılan dengelemeler karşılaştırılmış, Çizelge 3.3'de belirtilen kriterlerle deney düzenekleri incelenmiştir.

Deney düzeneği 1.1-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.13 metre ve deney düzeneği 1.1-B'de ise 0.09 metredir. Her iki deney düzeneğinde ise 0.15 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 1.1-A ve 1.1-B konumsal sonuçların; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5) teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinin yükseklikteki doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 1.2-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.14 metre ve yükseklikte ise 0.14 deney düzeneği 1.2-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.09 metre ve yükseklikte ise 0.10 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 1.2-A ve 1.2-B konumsal sonuçların; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5) teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinin yükseklikteki doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 1.3-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.08 metre ve yükseklikte ise 0.09 metre deney düzeneği 1.3-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.08 metre ve yükseklikte ise 0.17 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 1.3-A ve 1.3-B konumsal

sonuçların; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinin yükseklikteki doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 1.4-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.13 metre ve 1.4-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.09 metredir. Her iki deney düzeneğinin yükseklikteki karesel ortalama hatası ise 0.15 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 1.3-A ve 1.3-B konumsal sonuçların; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinin yükseklikteki doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 1.5-A ve deney düzeneği 1.5-B'de konumdaki karesel ortalama hata 0.11 metredir. Deney düzeneği 1.5-A'da yükseklikte karesel ortalama hata 0.09 ve deney düzeneği 1.5-B'de ise yükseklikteki karesel ortalama hata 0.13 metre ve yükseklikte ise 0.17 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 1.3-A ve 1.3-B konumsal sonuçların; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinin yükseklikteki doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 2.1-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.03 metre ve yükseklikte ise 0.10 metre deney düzeneği 2.1-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.07 metre ve yükseklikte ise 0.17 deney metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 2.1-A ve 1.1-B konumsal

sonuçları, Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçüktür. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinin yükseklikteki doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını ve ASPRS'de belirtilen yükseklikte 10 cm.'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 2.2-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.04 metre ve yükseklikte ise 0.16 metre deney düzeneği 2.2-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.07 metre ve yükseklikte ise 0.15 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 2.2-A ve 2.2-B konumsal sonuçların; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinin yükseklikte, sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 2.3-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.07 metre ve yükseklikte ise 0.08 metre deney düzeneği 2.3-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.07 metre ve yükseklikte ise 0.13 metredir.. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 2.3-A ve 2.3-B konumsal sonuçların; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ancak oluşturulan bu deney düzeneklerinden 2.3-A yükseklikte çizelgede belirtilen minimum 8.2 cm'den küçük olma şartını , 2.3-B ise doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 2.4-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.03 metre ve yükseklikte ise 0.15 metre deney düzeneği 2.4-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.05 metre ve yükseklikte ise 0.09 metredir.. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 2.4-A ve 2.4-B konumsal sonuçlar; Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçüktür. Yükseklik sonuçları ise

doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını sağlamaktadır. Ayrıca Deney düzeneği 2.4-B ise yükseklikte ASPRS doğruluk krititeri olan 10 cm.'den küçük olma şartını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 2.5-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.04 metre ve yükseklikte ise 0.03 metre deney düzeneği 2.5-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.04 metre ve yükseklikte ise 0.10 metredir.. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 2.5-A ve 2.5-B konumsal sonuçlar; Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçüktür. Yükseklik sonuçları ise deney düzeneği 2.5-A'de Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçük ancak deney düzeneği 2.5-B'de ise doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını, ASPRS doğruluk kriteri olan 10 cm'den küçük olma şartını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 3.1-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.03 metre ve yükseklikte ise 0.10 metre deney düzeneği 3.1-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.07 metre ve yükseklikte ise 0.17 metredir.. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 3.1-A ve 3.2-B konumsal sonuçlar; TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Ayrıca Deney düzeneği 3.1-A ise yükseklikte ASPRS doğruluk krititeri olan 10 cm'den küçük olma şartını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 3.2-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.03 metre ve yükseklikte ise 0.06 metre deney düzeneği 3.2-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.06 metre ve yükseklikte ise 0.10 metredir.. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 3.2-A Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçük, deney düzeneği 3.2-B ise TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Yükseklik sonuçları ise

deney düzeneği 3.2-A'de belirtilen minimum 8.2 cm'den küçük olma şartını ancak deney düzeneği 3.2-B'de ise doğruluk kriterlerinden doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını, ASPRS kriteri olan 10 cm'den küçük olma şartını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 3.3-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.06 metre ve yükseklikte ise 0.06 metre deney düzeneği 5.3-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.06 metre ve yükseklikte ise 0.13 metredir.. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 3.3-A Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçük, deney düzeneği 3.2-B ise TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Yükseklik sonuçları ise deney düzeneği 3.3-A'de belirtilen minimum 8.2 cm'den küçük olma şartını, ancak deney düzeneği 3.3-B'de ise doğruluk kriterlerinden doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını, ASPRS kriteri olan 10 cm'den küçük olma şartını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 3.4-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.04 metre ve yükseklikte ise 0.06 metre deney düzeneği 3.4-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.06 metre ve yükseklikte ise 0.10 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 5.4-A Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçük, deney düzeneği 5.4-B ise TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Yükseklik sonuçları ise deney düzeneği 3.4-A'de belirtilen minimum 8.2 cm'den küçük olma şartını, ancak deney düzeneği 3.4-B'de ise doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını, ASPRS kriteri olan 10 cm'den küçük olma şartını sağlamaktadır.

Deney düzeneği 3.5-A'da konumdaki karesel ortalama hata 0.03 metre ve yükseklikte ise 0.06 metre deney düzeneği 3.5-B'de ise konumdaki karesel ortalama hata 0.063metre ve yükseklikte ise 0.10 metredir. Çizelge 3.3'de verilen doğruluk kriterlerine göre karşılaştırma yapıldığında, Deney düzeneği 3.5-A Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2'den küçük, deney düzeneği 5.5-B ise ise TKGM 1/5000 ve Bursa(M5 teknik şartnamesinde belirtilen konumda 13.3 ve 14.3 cm.'den küçük olduğu, DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamelerine ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 16.7 ve 17.9 cm.'den küçük olduğu görülmektedir. Yükseklik sonuçları ise deney düzeneği 3.5-A'de Çizelge 3.3'de belirtilen minimum 8.2 cm'den küçük olma şartını, ancak deney düzeneği 3.5-B'de ise doğruluk kriterlerinden sadece DSİ sayısal fotogrametrik harita üretim teknik şartnamesi ve BÖHHBÜY'nde belirtilen 25 ve 26.8 cm'den küçük olması şartlarını, ASPRS kriteri olan 10 cm'den küçük olma şartını sağlamaktadır.

Sonuç olarak; kamera odak uzaklıklarının birbirine yakın olması, uçuş yüksekliğinin aynı değerde olması, yer örnekleme aralığının DMCII-230 ve Ultracam XP kamerası ile alınan görüntülerde aynı olması, farklı GNSS/IMU sistemlerinin elde edilecek sonuçta etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında yer kontrol noktalarının fotogrametrik blok içindeki sayısı ve dağılımı da elde edilecek doğruluk sonuçlarıyla etkilidir. Ayrıca büyük ölçekli harita ve harita üretim yönetmeliği ve şartnamelerde belirtilen ilave parametreli blok dengelemesinin önemli ölçüde iyileşitirici etkisi yoktur. Blok dengelemesinde, tez çalışmasındaki blokların küçük ve uçuş yüksekliğinin düşük olması (yaklaşık 1650 metre) sebebiyle 12 parametreli self-calibration dengelemesinin yeterli olduğu görünmektedir.

KAYNAKLAR

Michael Cramer “Direct Georeferencing Using GPS/Intertial Exterior Orientations For Photogrametric Applications” (2000),

Michael Cramer; “On the Use Of Direct Georeferencing In Airborne Photogrammetry” (2000),

E. Honkavaara; “In-Flight Camera Calibration For Direct Georeferencing” (2003),

E. Honkavaara; “Complete Photogrammetric System Calibration and Evalutaion In The Sjokulla Test Field-Case Study With DMC” (2003)

Mohomed M.R. Mostafa, P.Schwarz ; “Dijital Image Georeferencing From A Multiple Camera System by GPS/INS” (2000);

Naci Yastıklı; “Direct Sensör Orientation For Large Scale Mapping- Potential, Problems,Solutions” (2005),

L.Pinto “A Single Step Calibration Procedure For Gps/Imu In Aerial Photogrammetry” (2005)

E. Honkavaara ;“ Theroretical And Empirical Evalutaion Of Geometric Performance Of Multi-Head Large Format Photogrametric Sensörs” (2006)

E. Honkavaara;“Calibration Block Structures For GPS/IMU/Camera- System Calibration” (2002),

R.Alamus “Study On DMC Geometry” (2006),

Helen Burman; “ Calibration And Orientation Of Airborne Image And Lazer Scanner Data Using GPS and INS” (2000),

Ahmet Çam, Murat Uysal; “ Kinematik GPS Destekli Fotogrametrik Nirengide Sabit Nokta Uzaklıkları ve Farklı GPS Çözümlerinin Yöneltme Doğruluğuna Etkileri”(2013)

Çetin Mekik; “GPS/IMU Verilerinin TUSAGA-Aktif Sisteminin Sabit İstasyon Verileri İle Process Edilerek Resim Orta Noktası Koordinat Değerlerinin Belirlenmesi” (2011)

Jan Skaloud;”Optimizing Georeferencing of Airborne Survey System by INS\DGPS (1999)

url1: http://www.novatel.com/products/span-gnss-inertial-systems/

EKLER

Ek-1 : Fotogrametrik Nirengi Dengeleme Kriterleri

1. TKGM 1/5000 Ortofoto Üretim İşi

Fotogrametrik Nirengi Noktalarının Seçimi
Madde 40.

Resimlerin ve blokların ortak alanlarında bulunan bağlantı noktaları ile fotogrametrik nirengi yöntemi ile bu şartnameye göre sıklaştırılacak yeni noktalar olarak tanımlanan "Fotogrametrik Nirengi" noktaları;

a) Otomatik olarak yazılım tarafından toplattırılabilir.

b) Her resmin orta düşeyinde, GRUBER noktalarına yakın, kolay tanınabilen ve iyi yorumlanabilen detay noktalarından en az 3'er ve her model alanında en az 6 bağlantı noktası seçilir. Bu noktaların komşu model ve kolonlarla ortak alanda bulunması ve bağlantıları güvence altına alması şarttır.

c) Model bağlama noktalarının GRUBER noktalarına yakın yerlerde olmak ve kolon bağlamalar, her modelde yapılmak kaydıyla, otomatik korelasyon ile fotogrametrik nirengi uygulanabilir. Bunun için korelasyonun 0.20 piksel'i geçmemesi gerekir.

d) Fotogrametrik nirengi ölçmeleri, kullanılan fotogrametrik sistemin sağladığı olanaklara göre tam otomatik, yarı otomatik yapılabileceği gibi doğrudan operatör tarafından da yapılabilir.

Fotogrametrik Ölçmeler

Yöneltme
Madde 41. Tüm kaba ve sistematik hatalar dengelemeden önce ayıklanacak, dengeleme sonucu hata sınırını aşan ölçmeler yinelenecektir.

Blok Dengeleme
Madde 42. Her blok, önce biri birinden bağımsız olarak dengelenecek ve;

a) Kullanılacak blok dengeleme yazılımı, kaba ve sistematik hataları otomatik olarak test ve irdeleme niteliğine sahip olacaktır.

b) Atmosferik kırılma, yer küreselliği, objektif distorsiyon hatası ve görüntü deformasyonu gibi sistematik hatalar dengeleme aşamasında giderilecektir.

c) Işın demetleriyle dengelemede, ek parametre sayısı uygun biçimde seçilerek işverenin onayı alınacaktır.

d) Dengelemede, dengeleme öncesi doğruluk ölçütü (a priori) olarak resim noktaları için 1/5 piksel boyutunu, yer kontrol noktaları için ise jeodezik ağın dengelemesi sonucu ulaşılan karesel ortalama hata değerlerini aşmayacak değerler verilecektir.

e) Biri birinden bağımsız olarak dengelenen blokların ortak noktalarının koordinatları arasındaki aykırılıklar konum koordinatlarında 10 mikronu, yükseklikte ise uçuş yüksekliğinin %0.01'ini geçmemelidir. Bu durumda, Fotogrametrik Noktalarının iki blokta bulunan koordinatlarının ortalamaları alınarak tek anlamlı duruma getirilmesi sağlanacaktır.

f) Dengeleme sonucunda, bağlantı noktalarına getirilecek düzeltmelerden hesaplanacak karesel ortalama hata, konum koordinatlarında (resim ölçeğinde) ± 8 mikrometre; yükseklikte ± 0.00005xh (h= uçuş yüksekliği) değerini aşmayacaktır. Kalıntı hataları ise, bu değerlerin üç katından daha büyük olmayacaktır.

g) Ölçülmekte olan bir fotogrametrik blok'a komşu olan bloklarda fotogrametrik nirengi ölçümü yapılmış ise, ölçülen blok ile ölçülmüş blok'un komşu kolon bağlamaları yapılır. Her iki blok'ta da ölçülen yer kontrol noktaları ve fotogrametrik nirengi noktalarının koordinatları karşılaştırılacaktır.

2. BUSKİ 1/1000 Ölçekli Halihazır Harita Üretim İşi (M5 Projesi)

Fotogrametrik Nirengi

Madde 49 – Proje alanı, arazi yapısına ve yer kontrol noktalarının konumuna bağlı olarak ayrı ayrı, mümkün olduğu kadar kare ya da düzgün dikdörtgen biçimli alt bloklara ayrılacaktır. Bloktaki görüntü sayısı idarenin onayından sonra kesinleşecektir.

Komşu bloklar arasında, uçuş yönünde en az 1 kolonluk, buna dik doğrultuda da 2-3 modellik ortak alan bulunacaktır. Ortak alanda yer kontrol noktaları bulunacaktır. Blokların belirlenmesinde İdarenin onayı alınacaktır.

Kinematik GNSS ile belirlenen izdüşüm merkezlerinin koordinatları blok dengelemede kullanılır.

Görüntü alımı anında GNSS-IMU (Inertial Measurement Unit) ve benzeri uydu ölçüm tekniklerine dayalı "direct georeferencing" veya "sensor orienteering system" vb. yöntemler kullanılarak, görüntü dış yöneltme parametrelerinin doğrudan belirlenmesi durumunda, fotogrametrik nirengi ölçüm ve hesap yöntemleri kullanılmaksızın oluşturulacak modelde, denetleme noktalarında yapılacak ölçümlerin konum ve yükseklik doğruluğu görüntü ölçeğinde ±30 µm'yi geçmemelidir.

Fotogrametrik Nirengi Noktalarının Seçimi

Madde 50 – Görüntülerin ve blokların ortak alanlarında bulunan bağlantı noktaları ile fotogrametrik nirengi yöntemi ile bu şartnameye göre sıklaştırılacak yeni noktalar olarak tanımlanan "Fotogrametrik Nirengi" noktaları;

a) Her görüntünün orta düşeyinde, GRUBER noktalarına yakın, kolay tanınabilen ve iyi yorumlanabilen detay noktalarından en az 3'er ve her model alanında en az 6 bağlantı noktası seçilir. Bu noktaların komşu model ve kolonlarla ortak alanda bulunması ve bağlantıları güvence altına alması şarttır.
b) Model bağlama noktalarının GRUBER noktalarına yakın yerlerde olmak ve kolon bağlamalar, her modelde yapılmak kaydıyla, otomatik korelasyon ile fotogrametrik nirengi uygulanabilir. Bunun için korelasyonun 0,20 pikseli geçmemesi gerekir.
c) Fotogrametrik nirengi ölçmeleri, kullanılan fotogrametrik değerlendirme sisteminin sağladığı olanaklara göre tam otomatik, yarı otomatik yapılabileceği gibi doğrudan operatör tarafından da yapılabilir.

Fotogrametrik Ölçmeler

Yöneltme

Madde 51 –Tüm kaba ve sistematik hatalar dengelemeden önce ayıklanacak, dengeleme sonucu hata sınırını aşan ölçmeler yinelenecektir.

Blok Dengeleme

Madde 52 – Her blok, önce birbirinden bağımsız olarak dengelenecek ve;

a) Kullanılacak blok dengeleme yazılımı, kaba ve sistematik hataları otomatik olarak test ve irdeleme niteliğine sahip olacaktır.

b) Atmosferik kırılma, yer küreselliği, objektif distorsiyon hatası ve görüntü deformasyonu gibi sistematik hatalar dengeleme aşamasında giderilecektir.

c) Işın demetleriyle dengelemede, ek parametre sayısı uygun biçimde seçilerek İdarenin onayı alınacaktır.

d) Dengelemede, dengeleme öncesi doğruluk ölçütü (a priori) olarak görüntü noktaları için 1/5 piksel boyutunu, yer kontrol noktaları için ise jeodezik ağın dengelemesi sonucu ulaşılan karesel ortalama hata değerlerini aşmayacak değerler verilecektir.

e) Birbirinden bağımsız olarak dengelenen blokların ortak noktalarının koordinatları arasındaki aykırılıklar konum koordinatlarında 10 mikronu, yükseklikte ise uçuş yüksekliğinin %0.01'ini geçmemelidir. Bu durumda, Fotogrametrik Noktalarının iki blokta bulunan koordinatlarının ortalamaları alınarak tek anlamlı duruma getirilmesi sağlanacaktır.

f) Dengeleme sonucunda, bağlantı noktalarına getirilecek düzeltmelerden hesaplanacak karesel ortalama hata, konum koordinatlarında (görüntü ölçeğinde) ± 8 mikrometre; yükseklikte ± 0.00005xh (h= uçuş yüksekliği) değerini aşmayacaktır. Kalıntı hataları ise, bu değerlerin üç katından daha büyük olmayacaktır.

g) Ölçülmekte olan bir fotogrametrik bloğa komşu olan bloklarda fotogrametrik nirengi ölçümü yapılmış ise, ölçülen blok ile ölçülmüş bloğun komşu kolon bağlamaları yapılır. Her iki blokta da ölçülen yer kontrol noktaları ve fotogrametrik nirengi noktalarının koordinatları karşılaştırılacaktır.

Madde 53 – Blok dengeleme hesabı çıktısında;

- Dengelemeye giren yer kontrol noktalarının ve fotogrametrik noktaların ölçü değerleri, dengelenmiş arazi koordinatları, konum ve yükseklik için karesel ortalama hataları ve hata analizleri,
- Proje alanındaki tüm noktaların koordinat özetleri,

3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi 1/1000 Ölçekli Halihazır Harita Üretim İşi

Madde 56 – Fotogrametrik nirengi

Proje alanı, arazi yapısına, yer kontrol noktalarının konumuna bağlı olarak mümkün olduğu kadar kare ya da düzgün dikdörtgen biçimli alt bloklara ayrılacaktır. Yer kontrol noktalarının dağılımı ve sıklığı, kinematik airborne GPS tekniğine uygun olacaktır.
Komşu bloklar arasında, uçuş yönünde en az 1 kolonluk, buna dik doğrultuda da 2-3 modellik ortak alan bulunacaktır. Ortak alanda yer kontrol noktaları bulunacaktır. Blokların belirlenmesinde İdare'nin onayı alınacaktır.

Kinematik GPS ile belirlenen izdüşüm merkezlerinin koordinatları blok dengelemede kullanılacaktır.

Hava fotoğrafı alımı anında GPS-IMU (Inertial Measurement Unit) ve benzeri uydu ölçüm tekniklerine dayalı "direct georeferencing" veya "sensor orienteering system" vb. yöntemler kullanılarak, resim dış yöneltme parametrelerinin doğrudan belirlenmesi durumunda, fotogrametrik nirengi ölçüm ve hesap yöntemleri kullanılmaksızın oluşturulacak modelde, denetleme noktalarında yapılacak ölçümlerin konum ve yükseklik doğruluğu 1.5xGSD'yi geçmemelidir.

Madde 57 – Fotogrametrik nirengi ölçmeleri

Fotogrametrik nirengi ölçmeleri, kullanılan fotogrametrik sistemin sağladığı olanaklara göre tam otomatik, yarı otomatik yapılabileceği gibi doğrudan operatör tarafından da yapılabilir.
Karşılıklı yöneltme en az 8 nokta ile gerçekleştirilir. Yöneltme sonunda bulunacak ortalama hatalar 5 mikrometreyi, hiçbir noktada 8 mikrometreyi geçmemelidir.
Modellerin ve kolonların birbirine bağlanması için ikisi modelin kenarında biri ortasında olmak üzere en az üç bağlama noktası alınır.
Çapraz ve dik kolonlar, her modelde en az dört nokta olmak üzere, bağlantı noktaları ile ilgili kolonlara bağlanır.
Model alanındaki bağlama noktaları ile birlikte varsa kontrol noktalarının ve uygulama noktalarının da koordinatları ölçülür.

Madde 58 - Fotogrametrik nirengi dengelemesi

Her blok, önce biri birinden bağımsız olarak dengelenecek ve;

a) Kullanılacak blok dengeleme yazılımı, kaba ve sistematik hataları otomatik olarak test ve irdeleme niteliğine sahip olacaktır.
b) Atmosferik kırılma, yer küreselliği, objektif distorsiyon hatası ve film deformasyonu gibi sistematik hatalar dengeleme aşamasında giderilecektir.
c) Işın demetleriyle dengelemede, ek parametre sayısı uygun biçimde seçilerek İdare'nin onayı alınacaktır.
d) Biri birinden bağımsız olarak dengelenen blokların ortak noktalarının koordinatları arasındaki aykırılıklar konum koordinatlarında 0.5xGSD'yi, yükseklikte ise uçuş yüksekliğinin %0.01'ini geçmemelidir. Bu durumda, Fotogrametrik Noktalarının iki blokta bulunan koordinatlarının ortalamaları alınarak tek anlamlı duruma getirilmesi sağlanacaktır.
e) Dengeleme sonucunda, bağlantı noktalarına getirilecek düzeltmelerden hesaplanacak karesel ortalama hata, konum koordinatlarında ± 0.5xGSD; yükseklikte

± 0.00005xh (h= uçuş yüksekliği) değerini aşmayacaktır. Kalıntı hataları ise, bu değerlerin üç katından daha büyük olmayacaktır.

f) Ölçülmekte olan bir fotogrametrik blok'a komşu olan bloklarda fotogrametrik nirengi ölçümü yapılmış ise, ölçülen blok ile ölçülmüş blok'un komşu kolon bağlamaları yapılır.

h) Blok dengeleme hesabı çıktısında;

1. Dengelemeye giren yer kontrol noktalarının ve fotogrametrik noktaların ölçü değerleri, dengelenmiş arazi koordinatları, konum ve yükseklik için karesel ortalama hataları ve hata analizleri,
2. Proje alanındaki tüm noktaların koordinat özetleri,
3. Dengelemedeki iterasyon sayısı, iterasyon ölçütü,
4. Ayıklanan noktaların numarası ve sayısı,
5. Her model için yöneltme bilgileri ve yöneltme elemanları karesel ortalama hataları,

bulunacaktır.

4. DSİ Fotogrametrik Halihazır Harita Üretim İşi (M5 Projesi)

Fotogrametrik nirengi ölçmeleri

Madde 77-Fotogrametrik nirengi ölçmeleri, kullanılan fotogrametrik sistemin sağladığı olanaklara göre tam otomatik veya yarı otomatik yapılabileceği gibi, doğrudan operatör tarafından da yapılabilir.

İç yöneltmede en az dört çerçeve işaretinin ölçüsü yapılır. Piksel koordinatlarından fotoğraf koordinat sistemine dönüşüm, afin dönüşümü yöntemi ile çerçeve işaretlerinin kalibrasyon raporunda verilen koordinatlar kullanılarak yapılır. Dönüşümün ortalama hatası 7 mikrometreyi, hiçbir noktadaki artık hata 10 mikrometreyi geçmemelidir.

Karşılıklı yöneltme en az 8 nokta ile gerçekleştirilir. Yöneltme sonunda bulunacak hata hiçbir noktada 8 mikrometreyi, bu hataların ortalaması da 5 mikrometreyi geçmemelidir.

Modellerin ve kolonların birbirine bağlanması için ikisi modelin kenarında biri ortasında olmak üzere en az üç bağlama noktası alınır.

Çapraz ve dik kolonlar, her modelde en az dört nokta olmak üzere, bağlantı noktaları ile ilgili kolonlara bağlanır.

Otomatik ya da yarı otomatik eşleştirme algoritmaları en az piksel büyüklüğünün üçte biri oranında eşleştirme işlemini gerçekleştirmelidir.

Model alanındaki bağlama noktaları ile birlikte varsa kontrol ve uygulama noktalarının da koordinatları ölçülür.

Analitik fotogrametri uygulanması durumunda bağlantı noktalarının koordinatları üç mikrometre doğruluğundaki analitik aletlerde ölçülür.

Fotogrametrik nirengi değerlendirmesi

Madde 78-Fotogrametrik nirengi ölçüleri bloklar hâlinde dengelenerek fotoğrafların dış yöneltme elemanları bulunur. Blok dengeleme ışın demetleri yöntemine göre yapılır. Blok dengelemede sonuçları iyileştirici ek parametreler de kullanılabilir. Analitik fotogrametri durumunda bağımsız model yöntemine göre de dengeleme yapılabilir.

Blok dengeleme sonunda elde edilecek koordinat ortalama hataları 8 mikrometreyi geçmemelidir. Bağımsız model yöntemine göre yapılacak blok dengeleme sonucunda da, konum ortalama hatası 10 mikrometreyi, yükseklik ortalama hatası ise 15 mikrometreyi geçmemelidir.

Blok dengelemesi sonunda hazırlanacak bir indeks haritada kontrol noktaları, izdüşüm merkezleri, fotoğrafların ve kolonların konumları gösterilir. Bu indekste gerçekleşen ileri ve yan bindirmeler, komşu bloklar ile bağlantıyı sağlayacak denetim noktaları gösterilir. Fotogrametrik nirengi dengelemesinden, varsa çıkarılan noktalar da bu kanavada gösterilir.

5. Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliği

Madde 62: Fotogrametrik nirengi ölçmeleri, kullanılan fotogrametrik sistemin sağladığı olanaklara göre tam otomatik veya yarı otomatik yapılabileceği gibi, doğrudan operatör tarafından da yapılabilir. İç yöneltmede en az dört çerçeve işaretinin ölçüsü yapılır. Piksel koordinatlarından fotoğraf koordinat sistemine dönüşüm, afin dönüşümü yöntemi ile çerçeve işaretlerinin kalibrasyon raporunda verilen koordinatlar kullanılarak yapılır. Dönüşümün ortalama hatası 7 mikrometreyi, hiçbir noktadaki artık hata 10 mikrometreyi geçmemelidir. Karşılıklı yöneltme en az 8 nokta ile gerçekleştirilir. Yöneltme sonunda bulunacak hata hiçbir noktada 8 mikrometreyi, bu hataların ortalaması da 5 mikrometreyi geçmemelidir. Modellerin ve kolonların birbirine bağlanması için ikisi modelin kenarında biri ortasında olmak üzere en az üç bağlama noktası alınır. Çapraz ve dik kolonlar, her modelde en az dört nokta olmak üzere, bağlantı noktaları ile ilgili kolonlara bağlanır. Otomatik ya da yarı otomatik eşleştirme algoritmaları en az piksel büyüklüğünün üçte biri oranında eşleştirme işlemini gerçekleştirmelidir. Model alanındaki bağlama noktaları ile birlikte varsa kontrol ve uygulama noktalarının da koordinatları ölçülür.
Analitik fotogrametri uygulanması durumunda bağlantı noktalarının koordinatları üç mikrometre doğruluğundaki analitik aletlerde ölçülür.

Madde 63: Fotogrametrik nirengi ölçüleri bloklar hâlinde dengelenerek fotoğrafların dış yöneltme elemanları bulunur. Blok dengeleme ışın demetleri yöntemine göre yapılır. Blok dengelemede sonuçları iyileştirici ek parametreler de kullanılabilir. Analitik fotogrametri durumunda bağımsız model yöntemine göre de dengeleme yapılabilir. Blok dengeleme sonunda elde edilecek koordinat ortalama hataları 8 mikrometreyi geçmemelidir. Bağımsız model yöntemine göre yapılacak blok dengeleme sonucunda da, konum ortalama hatası 10 mikrometreyi, yükseklik ortalama hatası ise 15 mikrometreyi geçmemelidir. Blok dengelemesi sonunda hazırlanacak bir indeks haritada kontrol noktaları, izdüşüm merkezleri, fotoğrafların ve kolonların konumları gösterilir. Bu indekste gerçekleşen ileri ve yan bindirmeler, komşu bloklar ile bağlantıyı sağlayacak denetim noktaları gösterilir. Fotogrametrik nirengi dengelemesinden, varsa çıkarılan noktalar da bu kanavada gösterilir.

6. ASPRS

Horizontal Data Accuracy Class	$RMSE_x$ and $RMSE_y$	Orthophoto Mosaic Seamline Maximum Mismatch	Aerial Triangulation or INS-based $RMSE_x$ $RMSE_y$ and $RMSE_z$
I	Pixel size x 1.0	Pixel size x 2.0	Pixel size x 0.5
II	Pixel size x 2.0	Pixel size x 4.0	Pixel size x 1.0
III	Pixel size x 3.0	Pixel size x 6.0	Pixel size x 1.5
...			
N	Pixel size x N	Pixel size x 2N	Pixel size x 0.5N

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**:**	Ahmet GÜNTEL
Uyruğu	**:**	T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi	**:**	Mersin – 26.10.1989
Telefon	**:**	0 539 206 16 45
Faks	**:**	-
e-mail	**:**	aguntel@gmail.com

EĞİTİM

Derece		**Adı, İlçe, İl**	**Bitirme Yılı**
Lise	:	**19 Mayıs Süper Lisesi, Toroslar, MERSİN**	**2007**
Üniversite	:	**Selçuk Üniversitesi, Selçuklu, KONYA**	**2013**
Yüksek Lisans	:	**Selçuk Üniversitesi, Selçuklu, KONYA**	**2015**
Doktora	:		

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	**Kurum**	**Görevi**
2013-….	**Mescioğlu Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş.**	**Harita Mühendisi**

UZMANLIK ALANI : Fotogrametrik Nirengi , GPS Çözümlemeleri, Coğrafi Bilgi Sistemi, Ortofoto Harita Üretimi, Uçuş Planlaması,

YABANCI DİLLER İngilizce

YAYINLAR

- Mekansal Veri Katalogları ve Konya İli için Mekansal Veri Portalının Oluşturulması (Ali ERDİ, Fatih SARI, Ahmet GÜNTEL, 2011)
- Kentsel Risk Bölgelerinin Belirlenmesi Amaçlı Web Tabanlı Veri Giriş Arayüzü ve Adresleme Çalışmaları (Ali ERDİ, Fatih SARI, Ahmet GÜNTEL, 2012)
- En Uygun Acil Durum Müdahale İstasyon Yerlerinin Belirlenmesi Ve En Kısa Süre için Ağ Tasarımı (Ali ERDİ, Fatih SARI, Asuman ILGAZ, Ahmet GÜNTEL, 2012)
- Farklı Dijital Kamera ve GNSS/IMU Sistemlerinin Tarım Arazilerinde Fotogrametrik Nirengiye Etkisi (Ahmet GÜNTEL, Hakan KARABÖRK, 2015)